

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Sociální pozadí a chování fotbalových fanoušků

FC Zbrojovky Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc

Vypracoval:

Bc. Daniel Barák

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Sociální pozadí a chování fotbalových fanoušků FC Zbrojovky Brno“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 21.3.2012

.....

Bc. Daniel Barák

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. Daliboru Jílkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Bc. Daniel Barák

Obsah

Úvod	6
1 Sport a sportovní diváctví	8
1.1 Sportovní diváctví jako součást sportu	9
1.2 Proč diváci navštěvují sportovní utkání	11
2 Fotbaloví fanoušci	13
2.1 Skladba fotbalového publika v České republice	13
2.2 Rozdělení fotbalového publika	14
2.3 Organizované skupiny fanoušků	16
2.3.1 Fotbaloví hooligans, rowdies	16
2.3.2 Fotbaloví ultras	16
2.3.3 Roligans	18
3 Hooligans	18
3.1 Obecná charakteristika fotbalových hooligans	19
3.2 Historie a vývoj fotbalového chuligánství	20
3.3 Projevy chuligánského chování	26
3.4 Typologie fotbalového chuligánství	28
3.5 Hooligans a skinheads	30
3.6 Situace v ČR	32
4 Příčiny fotbalového násilí	35
5 Politika proti fotbalovému násilí v České republice	37
6 Úkoly, výzkumné otázky a cíle empirické části práce	41
6.1 Cíle empirické části práce	41
6.2 Výzkumné otázky	42
6.3 Úkoly empirické části práce	42
7 Metodika práce	42
7.1 Způsob výběru a charakteristika zkoumaného souboru	42
7.2 Použité metody a techniky práce	43

7.2.1 Případová studie	44
7.2.2 Pozorování	45
7.2.3 Neformální rozhovor	46
7.2.4 Narativní rozhovor	46
7.2.5 Analýza dat případové studie	47
7.2.6 Kritéria validity případové studie	48
7.3 Organizace práce	48
8 Výsledky výzkumu	49
8.1 Osobní případová studie fotbalového chuligána W	49
8.2 Osobní případová studie fotbalového chuligána X	56
8.3 Osobní případová studie fotbalového chuligána Y	62
8.4 Osobní případová studie fotbalového chuligána Z	67
8.5 Komparace případových studií	70
Závěr	73
Resumé	75
Anotace	76
Seznam použité literatury	77

Úvod

„Mladík dostává nakládačku od dvou Angličanů. Kroutí se na asfaltu a snaží se krýt. Má krátký vlasy a na košili krvavý skvrny. Krev je jasně červená, ne černá. Ozývají se tlumené rány a on má prsty polámané od kopanců. Oba si dávají na čas a pečlivě vybírají, kam umístit ránu.“

King, J.: Anglie hraje venku, s. 255

Náplň diplomové práce se zaměřuje na problematiku fotbalového chuligánství, které se stalo celosvětovým fenoménem, vyskytujícím se ve většině společností na celém světě. Fotbalové chuligánství a s ním spojené fotbalové násilí upoutalo pozornost medií, politiků, ale i akademické vědecké obce již v době, kdy se jevy s ním spojené poprvé objevily na Britských ostrovech.

Fotbalové chuligánství produkuje celou řadu patologických jevů, které se stávají zdrojem určitého nebezpečí pro celou naši společnost. V minulosti jsme mohli být svědky tragických událostí, kdy jedinci identifikující se s subkulturou fotbalových chuligánů rozpoutaly takové násilí, které si vyžádalo oběti z řad lidských životů.

Téma diplomové práce bylo zvoleno s ohledem na autorovu vlastní zkušenost s chuligánským prostředím, ale také pro samotnou aktuálnost chuligánské problematiky. Cílem diplomové práce je rozšíření poznatků v dané problematice a pokusit se pomoci důkladnějšímu a komplexnějšímu pochopení motivačních faktorů vedoucích k jednání, které se v mnoha případech nachází za samotnou hranou zákona.

Zde bych chtěl zmínit, že kurzívou psaný text, který je uváděn v teoretické části textu, je v této práci používán pro citace autorů s vlastní zkušeností z chuligánským prostředím, ale také k označení cizích slov. V praktické části je text psaný kurzívou užíván pro jednotlivé výpovědi zkoumaných jedinců.

V teoretické části jsem se pokusil shrnout dosavadní poznatky týkající se tohoto fenoménu. V prvních kapitolách této práce jsem uvedl stručnou analýzu sportovního diváctví a jeho historie. V následujících kapitolách jsem uvedl popis struktury fotbalového publika a organizované skupiny fanoušků. Dále jsem svoji pozornost zaměřil na samotné chuligánství. Snažil jsem se co nejvíce popsat subkulturu chuligánů, jejich projevy, základní typologii, příčiny chuligánského násilí a historii chuligánství. V jedné z podkapitol této části práce, která je zaměřena na provázání chuligánů s hnutím skinheads, jsem uvedl poznatky ze své bakalářské práce. Poslední

kapitola teoretické části zmiňuje některá opatření proti fotbalovému násilí v České republice.

Praktickou část diplomové práce jsem zaměřil na samotné fanoušky brněnského klubu FC Zbrojovka Brno. Díky kontaktům, které jsem si vytvořil v chuligánském prostředí, jsem mohl uskutečnit výzkumné šetření kvalitativního charakteru v malé chuligánské skupině fanoušků Zbrojovky Brno. Výzkumné šetření se snaží co nejlépe popsat sociální pozadí a chování několika vybraných členů chuligánské skupiny, která se několik let účastní diváckého násilí a aktivit spojených s fotbalovým chuligánstvím. Zde také uvádím vlastní pojetí termínu sociální pozadí a to z hlediska účelu této diplomové práce. Jako základní metodologický přístup je v diplomové práci využito případových studií, které byly vytvořeny na základě ročního výzkumu opírajícího se o několikaletou osobní autorovu známost s vybranými a zkoumanými jedinci. Výzkum se uskutečnil přímo v prostředí fotbalových chuligánů.

1 Sport a sportovní diváctví

„Posaďte se na Ibroxu v pošourném glasgowském odpoledni a až do morku kostí budete cítit, že ve hře je ještě něco vyššího. Z derby nikdo neodchází jako nezaujatý pozorovatel. Vybrat si stranu znamená zaujmout postoj.“

GOODHEAD, G., My proti nim. s. 13

Sport se stává součástí kultury každé společnosti od samotného vzniku lidstva. Specifický vývoj člověka a lidské společnosti vedl ke kultivaci instinktivních pohybových her a k mnohostrannému rozvoji jejich forem, z nichž jednou je i moderní sport. Cílem bylo posílit nedostatečnou fyzickou sílu člověka a dát mu přežít v boji o život.¹ Při zrodu sportovních aktivit v nejstarším období lidských dějin stála práce, instinkt a intelekt. Boj o existenční přežití vyžadoval sílu, odvalu, statečnost v boji, spravedlnost, velkorysost, ušlechtilost, vzdělanost a pochopitelně jejich kultivaci.²

Sport je fenomén, který protíná zdravotní, sociální, kulturní i ekonomickou oblast lidské společnosti. Sport je přímo osudově provázán s kulturou dané společnosti. Je tak výrazem specifických představ, idejí, hodnot a perspektiv, prostřednictvím kterých lidé zaujmají svoje postavení ve světě, hledají své místo v něm, vysvětlují si jeho fungování, poměřují míru důležitostí věcí kolem sebe, zvažují co je a co není správné a přirozené.³

Sport je místem, kde se formují mezilidské vztahy, kde dochází k lidské seberealizaci. Je to ideální prostředí pro socializaci jedinců, která je důležitá pro začlenění člověka do společnosti. Umožňuje překonávání sociálních, náboženských a rasových předsudků. Poskytuje lidem emocionální zážitky sloužící k úniku od každodenních povinností. Zbavuje člověka přebytečného napětí a přirozené lidské agresivity.

V současné době sport patří k nejdiskutovanějším jevům společnosti. Je fenoménem, o jehož existenci jsme pravidelně, vedle nejdůležitějších politických událostí a počasí, mediálně globálně informováni s pravidelností skutečně železnou. Sport přitahuje pozornost veřejnosti. Zároveň však jako masově praktikovaná forma harmonizující pohybové aktivity ztrácí svůj původní význam a stává se spíše předmětem divácké pozornosti, než nedílnou součástí každodenních forem volnočasových aktivit.⁴

¹ OLIVOVÁ, V. Sport a hry ve starověkém světě. Praha, 1988, 11.s.

² CHARVÁT, M. Hostilita ve sportovním prostředí. Brno, 2008, 5.s.

³ SEKOT, A., et al. Sociální dimenze sportu. Brno, 2004, 15.s.

⁴ SEKOT, A. Sport a společnost. Brno, 2003, 7.s.

Ve dvacátém století můžeme sledovat vzrůstající význam sportovních her. Rozvoj tisku, veřejného rozhlasu, televizního vysílání a internetu, umožnil přímé sledování vrcholných sportovních událostí milionům divákům na celém světě. Diváci tak mohou denně sledovat sportovní dění z celého světa doma u svých obrazovek. Sport se stal masovou podívanou a hromadnou zábavou. S narůstající medializací sportu přichází i negativní jevy jako jsou například nadměrná komercializace, konzumní způsob života, užívání dopingu, korupce, rasismus a výkonnostní a výsledková manipulace.

Sport je jednou z oblastí života, která získává stále větší celospolečenskou důležitost. Stává se sociálním jevem pronikajícím ekonomikou, výchovou, uměním, prostředkem hromadné zábavy a vyplňování volného času. Sport má tudíž výrazný společenský charakter, je neoddelitelnou součástí společenského dění a odrazem životního způsobu. Může plnit úlohu aktivní zábavy pro sportovce, kteří ho provozují, i pasivní zábavy pro diváky.

Ne méně významná je funkce sportu a sportovního diváctví jako prostředku sociální interakce. Do hledišť sportovních stadiónů dochází velké množství lidí, kteří spolu komunikují, vyměňují si názory, utvářejí své postoje. Dochází přitom ke střetům a konfliktům jak názorovým, tak postojovým. Pokud nepřerostou únosnou hranici, můžeme je pokládat za běžnou součást atmosféry v hledištích.⁵

Tato mez únosnosti bývá často překročena jedinci, kteří nepřišli na stadión sledovat sportovní utkání, ale přišli se zbavit své agresivity. Tito jedinci zakládají chuligánské gangy, které při sportovních utkáních organizují násilnosti a výtržnosti. Často jsme pak svědky, jak tito „chuligáni“ ničí zařízení dopravních prostředků nebo vybavení stadiónů, ozbrojených střetů soupeřících gangů a napadání příslušníků policie. Tímto negativním chováním znepríjemňují sportovní zážitek nejen ostatním divákům, ale také způsobují velké škody na majetku a zdraví druhých lidí.

1.1 Sportovní diváctví jako součást sportu

Sportovní diváctví má stejně dlouhou a bohatou historii jako samo sportování a závodění. Vždyť hry, sportování a různé formy závodění byly orientovány i na diváky. Tyto činnosti nebyly prováděny pouze se snahou o ovlivnění tělesného rozvoje účastníků. Veřejné hry a závodění byly brány především jako zdroj napínavé

⁵ SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 5.s.

a vzrušující zábavy pro množství přihlížejících diváků. Diváctví bylo proto ve všech historických epochách neoddělitelnou součástí každé veřejně provozované sportovní činnosti ve formě her, závodů, turnajů a jiných soutěží. Mnohé sportovní soutěže a hry se dokonce konaly pouze za účelem pobavení široké divácké obce.⁶

Olympijské hry ve starověku byly sportovní událostí největšího významu. Jednotlivé soutěže starověkých olympijských her sledovalo přibližně čtyřicet až padesát tisíc diváků. Velmi oblíbené byly gladiátorské hry, které poskytovaly divákům především násilí, krutost, krev a smrt v podobě souboje soupeřících gladiátorů na život a na smrt. Další sportovní událostí starověkého světa byly závody vozatajů, které se těšily velké oblíbenosti u diváků.⁷

Ve starověku se objevily i první míčové hry. Hrál se s barevnými míči, které byly buď vycpané, nebo kožené naplněné vzduchem. Ze sporadických pramenů je patrné, že existovaly různé hry pro jednoho či dva hráče, ale i skupinové hry, které byly hlučným zápasem o míč. Nejpopulárnější byla hra *harpaston* (uloupený). Všechny míčové hry byly velmi populární.⁸

Sportovní hry ve starověku obsahovaly ve značné míře prvky násilí, krutosti a tím ovlivňovaly i diváky. Mezi prvními dokumentovanými případy diváckého násilí jsou výtržnosti, které se udály v byzantské říši. V letech 491 až 532 našeho letopočtu diváci čtyřikrát zapálili konstantinopolský cirk při závodech vozatajů.

Popisy obdobných diváckých výtržností můžeme nalézt i ve středověké Evropě. Zde však negativní divácké reakce spojené se sportovními soutěžemi nikdy nedosáhly takového rozsahu a významu jako divácké projevy ve starověku. V roce 1274 bylo při rytířském turnaji v Chalonu usmrceno několik lidí při diváckých výtržnostech.

V devatenáctém století nastupující průmyslová revoluce ovlivnila společenské proměny, které vytvořily nové podmínky, v nichž moderní sport získal nezastupitelné místo. Moderní sport se stal masovou zábavou, a to jak v divácké podobě, tak v podobě aktivního provozování tělesného pohybu. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století si některá sportovní odvětví získala celonárodní i mezinárodní oblibu a přitahovala velkou diváckou pozornost. V Anglii přišlo na některé utkání v kopané až třicet tisíc diváků. Koňské dostihy mnohdy navštěvovalo deset až patnáct tisíc diváků a jejich reakce byly tak bouřlivé, že bylo nutné najímat boxery k ochraně koní a jejich majitelů.

⁶ SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 11.s.

⁷ Srov. SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 11-13.s.

⁸ OLIVOVÁ, V. Sport a hry ve starověkém světě. Praha, 1988, 185.s.

S tímto nárůstem divácké základny se začaly častěji vyskytovat negativní divácké reakce. V průběhu dvacátého století se divácké násilí šíří především na fotbalových stadiónech. Fotbal se stal jedním z nejmasovějších a nejpopulárnějších sportů, který se rozšířil po celém světě.⁹

1.2 Proč diváci navštěvují sportovní utkání

Důvody, které přivádějí diváky do hledišť sportovních stadiónů, jsou různé a vychází ze subjektivního prožívání a individuální motivace každého diváka. Pro některé diváky to může být potřeba sportovního zážitku nebo potřeba sociálního kontaktu. Jiní diváci se chtějí jen odreagovat, vyčistit si hlavu od každodenních povinností, nechat se okouzlit atmosférou v hledišti, vychutnat si napínavou podívanou. Najdou se však i tací, kteří se přicházejí vyřvat, vybit, zbavit se vlastní zlosti a agrese. Motivů je tedy mnoho a jsou různé.

V dnešní době existuje mnoho teorií, které objasňují motivy zájmu o sportovní dění. Teorie vycházející z psychologie odvozují zájem o sport z pudů a instinktů, které zůstaly v lidském podvědomí z dřívějších let vývoje člověka. Sportovní soupeření považujeme za náhradu dobytelských bojů, které se odehrávaly tisíce let v historii různých kmenů a národů.¹⁰

Sport, míněno vrcholový medializovaný divácky atraktivní sport, je tedy chápán jako kompenzace lidské agrese. Zejména davové reakce sportovních diváků nám někdy mohou připomínat, že dav si žádá něčí smrt, ponížení či alespoň porážku. Sportovní podívaná tak může navozovat situaci, kdy se lidé masově vzdávají volného času, víkendů či dokonce dovolené, aby byli svědky běsnění, násilí a hysterie. Zcela iracionální chování tak může být vysvětlováno i touhou boje o „přežití“.¹¹

Sociologové svými teoriemi poukazují na dezintegraci společnosti, která vyplývá z urbanizace, masovosti a anonymity moderní společnosti. Dále také ukazují na postupné oslabování a rozpad základních skupinových vazeb, které člověku poskytují pocit sounáležitosti a sociálního zázemí. Tyto faktory ovlivňují vzrůstající trend masového zájmu o sport, protože poskytuje jasné symboly a pravidla a tím umožňuje lidem snadnější identifikaci s celospolečenskými hodnotami a normami.

⁹ Srov. SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 14-20.s.

¹⁰ Srov. SEKOT, A., et al. Sociální dimenze sportu. Brno, 2004, 142.s.

¹¹ SEKOT, A. Sport a společnost. Brno, 2003, 138.s.

Sportovní diváky přivádí do hledišť stadiónů především touha odreagovat se, setkat se s přáteli podobných zájmů, vymanit se z jednotvárnosti každodenního života a zažít vzrušující kolektivní emoce při kterých zapomenou na vlastní neúspěchy, na vlastní životní strasti. Divák chce „vypnout“ své životní společenské role a stát se součástí davu, kde zahodí zábrany a začne projevovat spontánně své emoce. V davu se cítí divák anonymní a proto se rychleji uvolní a může tak ventilovat nahromaděné vnitřní napětí.

Důležitý je i samotný zážitek z průběhu sportovního dění, který spočívá hlavně v napětí plynoucího z otevřenosti výsledku a dynamických změn samotného hry, soutěže či závodu. Očekávání, jak se bude sportovní klání vyvíjet, jaký bude výsledek přispívá k stimulaci prožívaného citového napětí, vzrušení a na konec vyústí do psychického uvolnění po skončení hry, soutěže či závodu. Můžeme tedy říct, že pasivní sledování sportovních soutěží plní funkci katarze, uvolnění, ventiluje vnitřní napětí a agresivitu a tím obnovuje psychickou rovnováhu.¹²

Avšak pro některé skupiny diváků není primární motivací návštěvy sportovních utkání samotné sportovní dění. Některé party a skupiny lidí přicházejí na stadión s cílem odreagovat se, a v případě nepříznivého průběhu hledat viníka, vyvolat konflikt, odreagovat se nalezením „obětního beránka“.¹³ Tyto diváky zajímá pouze násilí, které se projevuje v podobě napadání jiných „odlišných“ diváků, příslušníků pořadatelské služby a policie nebo ničení zařízení stadiónů a předmětů veřejné povahy. Většinou jde o mladé diváky, kteří tvoří party, gangy, za účelem výtržnictví, organizováním pouličních rvaček a jiných negativních diváckých projevů.¹⁴

Empirické výzkumy, které se uskutečnily v SRN dokázali, že touha sportovních diváků po zábavě se diferencuje na čtyři základní potřeby: mít radost; potěšení ze střetnutí; prožít napětí po dobu zápasu; zažít pocit družnosti v kolektivu fanoušků; být nadšený výkonem.¹⁵

Někteří autoři zdůrazňují význam sportu pro upevnění vlastní identity diváka, potřebu demonstrovat moc a převahu, nacházet se na výsluní slávy vynikajících sportovců. Samotná motivace diváků zúčastnit se sportovních akcí se různí u jednotlivých sportovních odvětví. V individuálních sportech, při kterých nedochází k fyzickému kontaktu je návštěvnost menší a je tvořena převážně diváky, kteří se danému sportu věnovali anebo k němu mají osobní vztah a chápou jeho podstatu

¹² Srov. SEKOT, A., et al. Sociální dimenze sportu. Brno, 2004, 142-145.s.

¹³ MIKŠÍK, O., Hromadné psychické jevy. Praha, 2005, 186.s.

¹⁴ Srov. SEKOT, A., Et al. Sociální dimenze sportu. Brno, 2004, 142-145.s.

¹⁵ SEKOT, A., Et al. Sociální dimenze sportu. Brno, 2004, 143.s.

(gymnastika, atletika, plavání, skoky do vody atd.). Z pravidla největšímu diváckému zájmu se těší sportovní hry a soutěže, ve kterých dochází k přímému fyzickému kontaktu soupeřů jako jsou kolektivní kontaktní sporty (fotbal, hokej atd.).

Slepička uvádí důvody vedoucí diváky do hledišť fotbalových stadiónů, které získal z odpovědí dotazovaných diváků: podpora družstva fanděním; možnost odreagování; zpestření denního koloběhu; hráčské individuality; dramatičnost a vzrušení ze hry; nebýt sám, ale v partě.¹⁶

2 Fotbaloví fanoušci

„Existují tři druhy přátel. Skuteční přátelé, kolegové z práce a fotbaloví kamarádi. S fotbalovými kamarády, pravda, moc možností nemáte. Můžete se bavit o jediné věci.“

PLENDERLEITH, I., Ve stínu tribuny. s. 146

2.1 Skladba fotbalového publika v České republice

Landa zmiňovaný Sekotem, uvádí výsledky dotazníkového šetření, které bylo uskutečněno v průběhu jara 2007, pod názvem Divácká reflexe sportovních utkání. Účelem bylo srovnání rozdílů mezi fotbalovými a basketbalovými fanoušky. Z výsledků tohoto šetření provedeného u 1631 fotbalových diváků na stadiónech 1. Gambrinus ligy vyplývá následující: V publiku dominují mladí lidé. Publikum je většinou složeno z „obecných“ sportovních diváků, nikoliv z diváků „specialistů“ preferujících jeden určitý sport. Největší skupina diváků sleduje jak fotbalové zápasy, tak i hokejová utkání. Studenti tvoří nejpočetnější část publika, na druhém místě jsou dělnické profese. Podíl fotbalových diváků s vysokoškolským diplomem je menší než 10%. Jen jednu pětinu fotbalového publika tvoří ženy.¹⁷

Slepička ve své výzkumné studii, které se zúčastnilo 6370 sportovních diváků, uvádí některé výsledky, které se shodují z výše zmíněným šetřením. Zastoupení žen ve fotbalovém publiku je 18,9%. Největší skupinou fotbalových diváků jsou mladí lidé 60,7%, z nichž nejvíce je studentů.¹⁸ Je tedy zřejmé, že atmosféru v hledištích fotbalových stadiónů tvoří především mladí lidé, především mužského pohlaví. Ti jsou v tomto věku ve svých reakcích obvykle spontánnější, mají menší míru sebekritičnosti

¹⁶ Srov. SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 40-49.s.

¹⁷ Srov. SEKOT, A., Sociologické problémy sportu. Praha, 2008, 166-167.s.

¹⁸ Srov. SLEPIČKA, P., Divácká reflexe sportu. Praha, 2010, 32-40.s.

a sociability ve svém chování. Snáze se ztotožňují se svými idoly a více podléhají atmosféře hlediště.¹⁹ V tomto prostředí se cítí více osvobozeni od společenského tlaku a běžně akceptovaných sociálních norem, což vede i k tomu, že se při sledování sportovních soutěží produkuje i chování, které by v jiných souvislostech nebylo tolerováno.²⁰

2.2 Rozdělení fotbalového publika

Divácké publikum, které navštěvuje fotbalová utkání, je tvořeno jednotlivci a skupinami vzájemně se odlišujících ve svých projevech chování, prožitcích a celkové charakteristice. Je tedy zřejmé, že dav diváků sledující fotbalové utkání není homogenním celkem. Na základě této skutečnosti Mareš, Smolík, Suchánek vymezují tři hlavní skupiny:

- Fotbalové diváky.
- Fotbalové fanoušky.
- Fotbalové chuligány (hooligans, rowdies).

Fotbalového diváka je možné charakterizovat jako pasivního pozorovatele hry, který není ovlivněn rivalitou obou týmů, a na utkání tedy pohlíží zcela neutrálně. Zpravidla nesleduje pouze fotbalová utkání, ale i jiné sportovní hry a další sporty. Diváka obdobně jako na nespportovních představeních zajímá děj a výsledek podívané. Není spjat s konkrétním klubem, nenosí jeho symboly, ani se s klubem neztotožňuje. Divák tedy není zaujatý, což u něj zvyšuje objektivní hodnocení hry i jednotlivých výkonů (na rozdíl od fanoušků a chuligánů). Fotbalový divák není přítomen pouze na fotbalových stadionech, ale zápas často sleduje „pasivně“, respektive zprostředkovaně díky nejrůznějším médiím (internet, televize, rozhlas, tisk apod.). Protože fotbalový divák nenavštěvuje běžně zápasy, nezná přesně rituály, které jsou běžné pro fotbalové fanoušky nebo chuligány. Fotbal je pro fotbalového diváka na stejné úrovni jako divadelní představení, protože i po jeho zhlédnutí odchází spokojen se silným prožitkem získaným z průběhu hry.²¹

¹⁹ SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 30. s.

²⁰ SLEPIČKA, P., Divácká reflexe sportu. Praha, 2010, 21. s.

²¹ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbalové chuligány: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 12. s.

Fotbalový fanoušek se liší od fotbalového diváka tím, že má svůj oblíbený klub, hráče či trenéra, díky čemuž se stává zaujatý a ztrácí objektivitu. Má jistá očekávání k průběhu utkání, požaduje výhru „svého“ klubu. Identifikuje se s mužstvem a prožívá úspěchy i neúspěchy klubu. To se projevuje zejména při sporných situacích, kdy výroky rozhodčích směřují proti oblíbenému klubu odpískáním či neodpískáním faulu nebo ofsajdu, načež fanoušek reaguje pod vlivem emocí v podobě užití vulgárních slov, nadávek, gest či pískotu. Fotbal je často jediným oblíbeným sportem fanouška. Fotbaloví fandové ke své identifikaci s klubem používají klubové dresy, šály, trička, kšiltovky, vlajky, odznaky a jiné předměty v klubových barvách. Fanoušci se snaží aktivně povzbuzovat „svůj“ tým, vytvářet příznivou atmosféru skandováním, zpíváním oslavných chorálů, rytmickým tleskáním apod. Určité skupiny fanoušku připravují na každé utkání takzvané „choreo“,²² což je specifický způsob podpory „svého“ klubu. Pro fotbalového fanouška je charakteristické dělení na „MY“ (fanoušci klubu) a „ONI“ (fanoušci jiných klubů).²³ Na fotbalové fanoušky lze pohlížet jako na jedince, kteří se realizují ztotožněním se svým idolem a vyhledávají silné emoční prožitky úspěchů a nezdaru, opojení a zklamání, zvnitřněním jeho vítězství a proher se svými vlastními úspěchy a nezdary.²⁴

Fotbaloví chuligáni se sdružují ve skupinách tvořených většinou mladými militantně orientovanými „příznivci“. Ti přicházejí na fotbalové stadiony či do jejich okolí s primárním cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými obdobnými skupinami soupeřova týmu.²⁵ Chuligánské skupiny se na rozdíl od fanoušků často ani neidentifikují s fotbalovým klubem, ale pouze se svojí skupinou. Tyto skupiny (party, tlupy) mají vlastní názvy, kterými se vymezují od neorganizovaných skupin i vůči jiným skupinám. Některé z těchto part jsou velice dobře organizovány a nesjednocuje je jenom klubové rivalství a nenávisť k nepřátelským chuligánským skupinám, ale i politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální a sociální motivy.²⁶

²² Fanoušci například před zápasem rozmístí po stadiónu barevné papíry, které v určitý okamžik použijí zvednutím nad hlavu či máváním. Tím se vytvoří na tribuně různé obrazce, symboly, nápisy oslavující klub.

²³ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 12.s.

²⁴ MIKŠÍK, O., Hromadné psychické jevy. Praha, 2005, 187.s.

²⁵ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 12.s.

²⁶ SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 16-19.s.

Návštěvníci fotbalových utkání byli kategorizováni i dle bezpečnostních složek, které je dělí do následujících skupin: Kategorie A – nerizikovní návštěvníci fotbalových utkání (fotbaloví diváci); Kategorie B – méně rizikovní návštěvníci fotbalových utkání (fotbaloví diváci); Kategorie C – velmi rizikovní návštěvníci fotbalových utkání (fotbaloví chuligáni). V poslední době se však ustupuje od dělení ABC a přechází se na dělení rizikovní/nerizikovní fanoušci. Důvodem je zejména to, že kategorie B se vlivem okolností často dostávala do kategorie C.²⁷

2.3 Organizované skupiny fanoušků

„Fernando nám vysvětloval, že v argentinském fotbalu jsou tyhle gangy – barras bravas – ve spojení se šéfy klubů a s jejich funkcionáři a plánují svoje potyčky po dohodě s nimi. Kluby jim překvapivě poskytují peníze a lístky. Občas se vůdcové gangů objeví i na schůzích výboru. Když nějaký významný gang ohrožuje trenéra a jeho rodinu, je to pro něho obvykle znamení, aby dal výpověď.“

GOODHEAD, G., My proti nim. s. 13

2.3.1 Fotbaloví hooligans, rowdies

Hooligans (počeštěný tvar „chuligáni“) je dnešní označení pro radikální fotbalové fanoušky.²⁸ Někdy je ve spojitosti s těmito skupinami fanoušků používán výraz „rowdies“ (český překlad „rváči“).²⁹ Jde o organizovanou, relativně stabilní skupinu fanoušků s vnitřní hierarchií, která je tvořena zpravidla mladými lidmi. Primárním cílem takovéto skupiny je vyvolávat konflikty, potyčky či bitky s jinými obdobnými skupinami soupeřova týmu.³⁰ Bližší charakteristiku uvádím v další části práce.

2.3.2 Fotbaloví ultras

„Je potřeba rozlišit slova jako "chuligáni" a "Ultras". Ultras jsou fanoušci, kteří nemají s násilím nic společného a jde jim o skvělou atmosféru na stadionech, choreografii, pokřiky. Jedná se o to pravé fanouškovství. Pak jsou tu chuligáni, kterým ani tak nejde o to, co se děje na trávníku, ale jdou tam s jasným cílem vyvolat rvačku, být agresivní, ničit zázemí sportoviště, často posílení alkoholem. Chápejte, že nás velice uráží, když nás někdo považuje za tyto neinteligentní jedince.“

<http://skkarvina.blog.cz/1108/ultras-nerovna-se-hooligans>

²⁷ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 19-20.s.

²⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hooligans>

²⁹ Akademický slovník cizích slov uvádí jako vysvětlení výrazu „rowdies“ – britští fotbaloví fanoušci tropící hrubé výtržnosti

³⁰ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 12-13.s.

Tradice ultras, organizované skupiny fanoušků, která tvoří atmosféru fotbalových utkání, začala v Evropě podle dostupných informací už v padesátých letech. A to nikoli v Anglii, Itálii či Španělsku, jak by se dalo předpokládat, ale v poválečné Jugoslávii. Zřejmě vůbec poprvé se řízené fandění objevilo ve Splitu na konci října roku 1950, kdy skupina studentů ze Záhřebu zorganizovala výjezd na derby mezi Crvenou Zvezdou Bělehrad a místním Hajdukem o titul mistra Jugoslávie.³¹

Ultras představují skupiny fotbalových fanoušků, kteří jsou příkladem odlišného stylu fandovství. Zaměřují se především na vizuální „teatrální“ formu fandění. Organizují dění na tribunách, pořádají zájezdy na venkovní utkání a své aktivity zveřejňují na webových stránkách. Skupiny ultras jsou hlavním aktérem a tvůrcem bouřlivé atmosféry v hledištích fotbalových stadiónů. Pozpěvují složité oslavné chorály, prezentují se obrovskými vlajkami, transparenty a organizovaným vytvářením obrazců a choreografií. Ke svému zviditelnění a umocnění bouřlivé atmosféry používají ohně, dýmovnice a pyrotechniku.³² Tyto světelné a kouřové efekty se někdy stávají zdrojem konfliktních situací například v podobě přerušení či ukončení zápasu, uložení pokuty vedení klubu. Tyto situace mohou přerůst v negativní divácké reakce ultras fanoušků.

Ultras jsou vysoce homogenní „skalní“ fanoušci usilující o co nespektakulárnější průběh utkání a vyhýbající se přitom přímým konfliktům, násilí a vandalismu. Jsou charakterizováni vysokou úrovní diváckých prožitků a zájmem o klubový život.³³ Jejich cílem je zapůsobit a soupeřit na stadiónech s protivníky v nápaditosti, vtipnosti a hlučnosti.³⁴

Blížeji vymezit tuto skupinu fanoušků je velmi problematické. Skupiny fanoušků ultras se v současné době nacházejí v celé Evropě a v každé zemi jsou zcela specifické. Na některých územích páchají násilné delikty a mají blíže k chuligánům a jinde jsou organizovány fotbalovými kluby či fotbalovými svazy a tvoří „zdravé jádro“ fanouškovské základny klubů.³⁵

³¹ <http://www.advojka.cz/archiv/2009/4/spolu-i-proti-sobe>

³² Srov. SMOLÍK, J., *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary, 2008, 33.s.

³³ SEKOT, A., *Sociologické problémy sportu*. Praha, 2008, 160.s.

³⁴ SMOLÍK, J., *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary, 2008, 33.s.

³⁵ Srov. NIKL, J., *VOLEVECKÝ, P., Divácké násilí*, Praha, 2007, 7.s.

2.3.3 Roligans

Tato skupina fanoušků je známá především ve skandinávských zemích, Skotsku (Tartan Army) a hlavně v Dánsku. Výraz „roligans“ (Z rolig-tzn. mírumilovný) vystihuje celou podstatu těchto fanoušků. Roligans svým způsobem fandění protestují proti brutalitě hooligans. Malují si obličej, nosí komické oděvy a masky, a to vše v národních barvách s recesistickými prvky. Jedná se o „karnevalový“ způsob fandění často s hudebním doprovodem. Nevyhýbají se alkoholu, ale neinicují násilné incidenty a provozují sice hlučný, avšak mírumilovný způsob fandění. Odsuzují jednání fotbalových chuligánů.³⁶

3 Hooligans

„Venku se to mydlí všude. Rozdáváme si to s malou bandou z Millwallu a oni nás zatlačují po Fulham road, kolem servisu směrem ke Gunter. Na Millwall byl vždycky spoleh. Jakkoli jsou naše počty vyrovnané, dostávají nás na lopatky. Začíná to být nepříjemné. Ze stínů se vynořuje osamělá postava. Vzorně nažehlené džíny a semišová bunda. Není vyřčeno jediné slovo a už je mezi námi. Ví, komu dát pěstí, a s přesností chirurga to provede. Dva jdou k zemi, teď třetí. Pak pokračuje cílevědomě dál ke stadionu. Je pryč. Všichni víme, kdo to byl. Léta jsme ho neviděli, ale teď vstoupil zpátky do našich životů. Na malou chvíli, ale efektivně. Tahle tajemná intervence trochu kluky z Millwallu rozruší, pozvolna se stahují zpátky přes ulici. Zpoza rohu se vynořuje masivní dav, vedený další povědomou tváří. Ve vězení trochu zhubl, ale široký škleb, ježaté vlasy a pružná chůze jsou nezaměnitelné. Fotbalové násilí, zdá se, žije dál...“

King, M., Knight, M.: Hoolifan: 30 let násilí, s. 175

Fotbal není jen hra a zábava. Jeho historie je provázena i tragickými okamžiky přinášejícími lidské utrpení.³⁷ Fotbalové chuligánství vzniklo v anglickém fotbalovém prostředí, z kterého byl tento negativní jev „exportován“ do jiných zemí celého světa. Výraz hooligans (chuligán) je proto často přejímán v původním anglickém znění. Samotný výraz hooligan byl odvozen v 19. století v Londýně od jména neadaptivní irské imigrantské rodiny Hooligan či hoolihan, která byla proslulá svým „asociálním chováním“. Později se tohoto výrazu začalo užívat jako označení pro jakékoliv kriminální či výtržnické chování. V souvislosti s fotbalovým výtržnictvím se spojuje přibližně od šedesátých let 20. století, jako popis asociálních či antisociálních aktivit příznivců

³⁶ Srov. NIKL, J., VOLEVECKÝ, P., Divácké násilí, Praha, 2007, 7.s.

SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 33.s.

³⁷ BEDŘICH, L., Fotbal rituální hra moderní doby. Brno, 2006, 179.s.

jednotlivých fotbalových klubů.³⁸ Akademický slovník cizích slov vysvětluje slovo chuligán, jako mladíka okázale nedbalého zevnějšku, s výtržnickým chováním, žijícím asociálním způsobem.³⁹ V odborné literatuře se můžeme sejit s výrazem „rowdies“,⁴⁰ který je běžně používán jako synonymum k hooligans.

3.1 Obecná charakteristika fotbalových hooligans

„Kluci, se kterými jsem, vycítí, že se situace vymyká policii z rukou, jak tak sledují vrchní část tribuny. Začnou se krýt pod bariéry a pádí přes území nikoho k fanouškům Spurs. Následují je. Policajti nás pár chytí a hází nás zpátky, ale přehrada se už protrhla. Fanoušci Spurs nemají kam utéct. Moc toho nevidím, ale vím, že jsem uprostřed rvačky. Z okolních tváří poznávám, že pořádek je ten tam. Pár lidí si užívá anarchie, ale ostatní jsou vyděšeni. Opravdu vyděšeni. Přijíždějí policejní posily a nějak se jim podaří rozvinout kordon kolem fanoušků Tottenhamu, kteří teď čelí značné přesile. Úsměvy z tváří policajtů už zmizely. Teď jsou naštvaní. Jejich zábavný výlet ve službě je zkažený a oni cítí, že situace by se mohla vyvinout opravdu ošklivě.

Bylo mi dvanáct a právě jsem byl poprvé svědkem fotbalového násilí. Kluci kolem mne měli monokly a tekla jim krev z nosu, ale nikdo se nezdál být vážněji zraněn. Všichni jsme se nacpali do vlaku zpátky na Liverpool Street. Každý nadšeně mluvil o tom, co se stalo a jak Chelsea Spurs pořádně nakopala. „To mají za Wembley minulou sezónu,“ prohlásil jeden velký skinhead. Zvláštní, pomyslel jsem si, to je poprvé za celý den, kdy jsem slyšel někoho zmínit se o fotbale.“

King, M., Knight, M.: Hoolifan: 30 let násilí, s. 24.

Skupiny hooligans tvoří příznivci fotbalových klubů, kteří si svého „favorita“ mezi kluby vybírají na základě sympatií k určitému klubu, hráči, skupině fanoušků nebo také podle svého bydliště či úspěchů daného klubu. Důvody tedy mohou být různé a záleží na subjektivním výběru konkrétního jedince.

Tito chuligáni vytvářejí party, gangy, které jsou často hierarchicky uspořádané. Některé z těchto part jsou velmi dobře organizované. Svoji totožnost prezentují především oblečením oblíbených značek (např. Dr. Martens, Ambro, Everlast, Lonsdale, Pitbull, Fred perry atd.), vlajkami a šálami s motivy typickými pro určitou chuligánskou skupinu. Chuligánské skupiny své vlastní činnosti a aktivity zveřejňují na webových stránkách nebo v podobě časopisů, které se nazývají Fanziny. Poslední dobou se rozšiřují i chuligánské grafity.

³⁸ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 14-15.s.

MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 10.s.

³⁹ PETRÁŠOVÁ, V., KRAUS, J., Akademický slovník cizích slov. Praha, 1998, 317.s.

⁴⁰ Akademický slovník cizích slov uvádí jako vysvětlení výrazu „rowdies“ – britští fotbaloví fanoušci tropící hrubé výtržnosti

Na rozdíl od fanoušků se neidentifikují s fotbalovým klubem, ale jen s vlastní hooligans skupinou. Fotbalový zápas je často jen záminkou. Primárním cílem je vyvolat konflikt či bitku s obdobnými skupinami soupeřova týmu. Tyto skupiny nesjednocuje jen klubové rivalství a nenávisť k nepřátelským chuligánským skupinám, ale také politické, rasové, náboženské, národnostní a sociální postoje.

V současné době si chuligánské skupiny vzájemné střety sjednávají mimo stadióny. Místo, kde se spolu utkají, pravidla boje, počty účastníků, povolené zbraně se domlouvají dopředu. Jejich organizace často vykazuje velmi vysokou úroveň, funguje plánovitě a s vlastními zákony a pravidly.

V chuligánských skupinách se pohybují lidé s nejrůznějšími politickými názory a postoji. Pocházejí také z nejrůznějších sociálních vrstev s různou úrovní dosaženého vzdělání. Jistou „nadstavbou“ fotbalového chuligánství je propojení s organizovaným zločinem. Byly zjištěny případy, kdy chuligáni při výjezdech za hranice pašovali drogy či jiné ilegální zboží. V některých případech byli využíváni pro majetkovou a násilnou kriminalitu, která slouží k získávání finančních prostředků pro svoji činnost. Avšak uvedené formy zločinného jednání jsou jen marginálního charakteru. Jedná se spíše o výjimky.⁴¹

3.2 Historie a vývoj fotbalového chuligánství

„V první polovině sedmdesátých let došlo ke rvačce na jednom každém zápase Arsenalu, na kterém jsem byl. Obvykle to byly jen krátké potyčky. Fandové Arsenalu zaútočili na nepřítele, nepřítel se rozprchl, policie znovu ovládla situaci.“

HORNBY, N., Fotbalová horečka. s. 54

Přesný původ hry jménem fotbal není znám. Současná moderní podoba s jedenácti hráči na každé straně ve vymezeném prostoru pochází z Británie 19. století. Existují však důkazy o různých formách fotbalu, který se hrál v různých částech světa již několik tisíciletí před tím. Zmínky o podobných formách této hry byly nalezeny v Číně, starověkém Řecku a Římě, Normandii, Japonsku, Tichomoří, u Inků na území dnešního Mexika. Nejstarším zobrazením míče je kresba v chrámu egyptského Jarmaku, jejíž

⁴¹ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 16-19.s.

MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M. Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 10-14.s.

SEKOT, A., Sociologické problémy sportu. Praha, 2008, 160.s.

KING, M., KNIGHT, M., Hoolifan 30 let násilí. Nové Sedlo u Lokte, 2005, 169.s.

stáří se odhaduje 4000 let. Je tedy zřejmé, že kořeny, nejpůvodnější sportovní hry v současnosti, sahají až do dávné minulosti lidstva.⁴²

Carnibella a kol. tvrdí, že fotbal byl spojován s násilím už od svých počátků v 13. století v Anglii, kdy začal být praktikován jako lidová forma zábavy sloužící spíše k vyřizování osobních sporů mezi mladými muži ze sousedních vesnic a měst. Hra neměla přesně vymezená pravidla, proto zde nebyla nouze o projevy diváckého násilí. Tato hra se nehrála pouze ve středověké Anglii. Podobné hry existovaly i v jiných evropských zemích, jako je například německý *Knappen*, Florentská kopaná (*calcio historika*), a ve Francii oblíbená hra *Choules*.⁴³

Olivová tehdejší kopanou popisuje jako obrovskou rvačku o míč odehrávající se v městských ulicích i na vesnicích, při níž bylo vše dovoleno.⁴⁴ Hra byla velice oblíbená a byla charakteristická nevhodným a nezvládnutelným chováním jak u diváků tak i u hráčů. Docházelo k častým projevům diváckého násilí a také ke střetům mezi samotnými účastníky hry.⁴⁵ Roku 1314 anglický král Edward II zakázal pořádání fotbalu v Londýně s odůvodněním, „jelikož je ve městě veliký hluk způsobený bitkami o míč, z čehož může povstat mnohé zlo, s pomocí boží ho zapovídáme a zakazujeme, aby se v budoucnosti tato hra hrála“.⁴⁶ Tuto hru doprovázely rvačky, divácké nepokoje a vandalismus v takovém rozsahu, že se opakované zákazy králů objevovaly i v pozdějších letech s velmi častou pravidelností.⁴⁷

Mírnějším a klidnějším se stal fotbal vlivem urbanizace a industrializace v 19. století. V tomto století se na univerzitách a soukromých středních školách vytvořila a pevně stanovila základní pravidla. Popularita kopané vzrostla a tato hra s pevnými pravidly byla exportována z Anglie na kontinent a po té do celého světa.

Avšak pravidla i nový charakter hry nedokázaly odstranit násilné incidenty, které se datují od 70. let 19. století.⁴⁸ Olivová zmiňuje, že při jednotlivých továrnách začaly hrát fotbal dělnické týmy a z těchto týmů vznikaly v 70. a 80. letech 19. století dělnické

⁴² Srov. BEDŘICH, L., Fotbal rituální hra moderní doby. Brno, 2006, 12.s.

⁴³ Srov. CARNIBELLA, G., Et al. Football violence of Europe: A report to the Amsterdam Group. [online]. Oxford: The Social Issues Research Centre. 5.s. [30.10.2011] Dostupné z: http://www.sirc.org/public/football_violence.pdf.

⁴⁴ Srov. OLIVOVÁ, V., Lidé a hry: historická geneze sportu. Prah, 1979, 246-250.s.

⁴⁵ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 24-27.s.

⁴⁶ Srov. BEDŘICH, L., Fotbal rituální hra moderní doby. Brno, 2006, 14.s.

⁴⁷ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 24-27.s.

⁴⁸ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 28.s.

fotbalové kluby. Fotbal se stává nejoblíbenějším sportem dělnické třídy.⁴⁹ V roce 1863 se zástupci jedenácti londýnských klubů dohodli, že se budou jmenovat The Football Association.⁵⁰ O několik let později v roce 1888 byla založena anglická fotbalová liga a tím se kopaná definitivně institucionalizovala.

Na přelomu 19. a 20. století se fotbal stává nástrojem politického soupeření mezi společenskými třídami. Během tohoto období byly časté nepokoje, především při zápasech dvou soupeřů pocházejících ze stejné lokality či regionu. Domácí fanoušci systematicky napadali fanoušky hostujícího týmu a to jak na stadiónech, tak i v ulicích měst. Časté byly útoky na rozhodčí a samotné hráče soupeřova týmu. K útlumu a celkovému zklidnění diváckých nepokojů došlo až v období mezi dvěma světovými válkami. V této době noviny dokonce zdůrazňovaly dobré chování diváků. Fotbalové zápasy začaly navštěvovat ve velkém počtu i ženy a lidé považovali prostředí na tolik bezpečné, že s sebou brali i děti.⁵¹

Poválečné roky byly charakteristické rekordní návštěvností fotbalových utkání.⁵² V sociopolitickém kontextu byla 50. léta ve znamení obnovy Anglie, oživení ekonomiky a průmyslu. Na konci 50. let 20. století došlo k regeneraci britského hospodářství a také k mechanizaci a automatizaci průmyslové výroby, které měla za následek zvýšenou nezaměstnanost dělnické třídy. Nezaměstnanost zvedla počty mladých lidí bez životních perspektiv. Z těchto mladých lidí se rekrutují zástupci několika proudů a subkultur, kteří položili základy fotbalového chuligánství.⁵³

Moderní organizované fotbalové chuligánství se zrodilo v 60. letech 20. století na Britských ostrovech, konkrétně v Anglii. Bývá často označováno jako Britská nemoc (British Disease). V těchto letech se projevy chování fotbalových fanoušků stávají společensky neúnosnými. Sociální vědci pozorují nárůst projevů xenofobního, rasistického a nacionalistického charakteru. Za zásadní v projevech fanoušků je považována změna stylu povzbuzování. Fotbaloví fanoušci chuligáni se začali

⁴⁹ OLIVOVÁ, V., Lidé a hry: historická geneze sportu. Prah, 1979, 426.s.

⁵⁰ Srov. BEDŘICH, L., Fotbal rituální hra moderní doby. Brno, 2006, 16.s.

⁵¹ Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 28-29.s.

Srov. CARNIBELLA, G., Et al. Football violence of Europe: A report to the Amsterdam Group. [online]. Oxford: The Social Issues Resarch Centre. 23.s. [30.10.2011] Dostupné z: http://www.sirc.org/public/football_violence.pdf.

⁵² 9. března 1946 v Burden parku v Boltonu, na stadionu slavného klubu Bolton Wanderers při jednom pohárovém zápase Wanderers a Stoke City, se udála tragedie při které zemřelo 33 lidí a stovky byly zraněny. Taková tragedie neměla v historii obdoby. Byl to první případ, kdy si diváci navzájem těžce ublížili. BUFORD, B., Sám mezi rowdies. Nové Sedlo u Lokte, 2005, 162.s.

⁵³ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 41-42.s.

organizovat, zpívat chorály a slogany, užívat vlajky a různé symboly klubů. Objevila se i častější podpora na výjezdech na soupeřova hřiště.⁵⁴

Druhá polovina 60. let je charakteristická vytvářením a zakládáním fanouškovských skupin, které neměly spojitost s žádným klubem. Užívali vlastní chorály, pokřiky a symboly. Jejich zájmem nebylo sledovat fotbal. Tyto skupiny využívaly hracích dnů jako příležitosti utkat se s jinými skupinami chuligánů v hromadné bitce.⁵⁵

„V těch časech bylo zvykem stoupnout si na stadionu na tribunu domácích. Když vás nedokázali vytlačit silou ani psychickým nátlakem, obsadili jste prostě jejich místa: Na některých stadionech jednoduše přijali, že jste na jejich straně, a nechali to plavat, jinde alespoň rozpoutali rvačku a jen málokde nás vytlačili.“⁵⁶

Soupeření fotbalových gangů začalo být chápáno jako bitva v níž největším vítězstvím bylo dobytí soupeřova „kotle“. Tyto bitky se stávaly více záměrné, organizované a násilí v nich mělo stoupající tendenci. Začaly se v nich užívat různé zbraně (např. okované boty, žiletky, nože, nabroušené mince atd.). Koncem 60. let došlo k zásadní změně ve vývoji fotbalového chuligánství. Násilnosti, které se odehrávaly na stadionech, přestaly mít souvislost s děním v samotném fotbalovém zápase. Fotbaloví chuligáni přenesli svoji pozornost z hřiště do hlediště: Vrcholem fotbalového zápasu se pro ně stala samotná bitva s příznivci soupeře.

O popularizaci chuligánských gangů se zasloužila velkou měrou média. V televizních přenosech fotbalových zápasů se začaly častěji ukazovat obrázky násilností a bitek chuligánů. Média našla ve fotbalovém chuligánství zalíbení a atraktivní námět. Noviny začaly chrlit články a fotky plné fotbalového násilí a vandalismu, a to vše za účelem vyššího zisku. Svou přehnanou pozorností povzbuzovala násilné aktivity chuligánů. Každý chuligán se chtěl „předvést“ v televizi, mít vlastní fotku v novinách.⁵⁷

V 70. letech, díky policejním represím a zvýšené úloze pořadatelské služby, bylo pro chuligány obtížné vyvolávat konflikty přímo na stadionech, a proto se bitky přesunuly do ulic měst. Chuligáni změnili svou strategii a začali nosit neformální streetwearové oblečení, které jim umožnilo splynout s davem a vyhnout se identifikaci ze strany

⁵⁴ Srov. SMOLÍK, J., *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary, 2008, 30.s.

⁵⁵ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Brno, 2004, 46.s.

⁵⁶ KING, M., KNIGHT, M., *Hoolifan 30 let násilí*. Nové Sedlo u Lokte, 2005, 47.s.

⁵⁷ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Brno, 2004, 47-49.s.

pořádkových složek. Chuligáni změnili jen svoji image, ale vše ostatní zůstávalo stejně jako dřív či ještě horší. Pouliční boje kladly větší nároky na organizovanost a připravenost chuligánských gangů. Struktura těchto skupin byla propracovaná a strategie boje precizní. Jedna z neznámějších skupin byla F-troop spojována s londýnským fotbalovým klubem Millwall.

V těchto letech už bylo chuligánství hodně rozšířeným sociálním jevem, který se dostal do centra pozornosti britských oficiálních míst. Zájem médií přetrvával a návštěvnost fotbalových utkání klesala. Klubům začala být přičítána zodpovědnost za tyto násilnosti a objevily se první tresty v podobě uzavření hřiště na určitou dobu. Samotné projevy fotbalového chuligánství začaly být trestány pokutami a tresty odnětí svobody.

Díky pohárovým utkáním anglických klubů se fotbalové chuligánství šířilo do ostatních zemí. Při zápase Leeds United a Olympiq Lyon v Paříži, zaútočili angličtí chuligáni na francouzské fanoušky. Avšak největším „exportem“ fotbalového chuligánství se staly zápasy anglického národního týmu. Při výjezdech chuligáni nadměrně užívali alkohol, chovali se agresivně a vandalsky. V této době dochází k politizaci některých chuligánských gangů a to pod vlivem britské ultrapravicové Národní fronty. Pravicový extremismus se začal šířit fotbalovými tribunami. Objevovaly se slogany, pokřiky a symboly související s nacismem a neonacismem.

V 80. letech kulminuje problematičnost a nebezpečnost chuligánských gangů.⁵⁸ Množily se případy hrůzných následků chuligánského chování a to nejen v Anglii⁵⁹, ale i v Evropě.⁶⁰ Dne 29. května 1985 se konalo na Heyselově stadionu v Bruselu finále poháru PMEZ mezi anglickým FC Liverpool a italským Juventusem Turín, před kterým došlo k tragédii, kterou lze zařadit do kategorie panických reakcí. Roznětkou byly skupiny podnapilých britských rowdies, kteří napadli před zápasem italské fanoušky kameny. Následná panika v italském sektoru vyvrcholila prolomením ochranné zdi.

⁵⁸ 11. května 1985 požár tribuny v anglickém Bradfordu při utkání 3. divize Bradford-Lincoln si vyžádal 56 životů a 200 zraněných.

15. dubna 1989 v Sheffieldu na stadionu Hillsborough došlo v prvních minutách semifinále Anglického poháru mezi FC Liverpool a Nottinghamem Forest k neštěstí. Pořadatelé pustili do plného hlediště 4000 liverpoolských fanoušků bez vstupenek a ve vzniklé tlačenci se udusilo a o ocelové bariéry a zábrany bylo rozdrceno 95 lidí a 168 bylo zraněno.

POLEDNE, A., Největší katastrofy 20. století. Praha, 2001, 62-64.s.

⁵⁹ 20. října 1982 při utkání poháru UEFA v Moskvě na Olympijském stadionu mezi Spartakem Moskva a Haarlemem vypukl zmatek a v nastalé tlačenci zemřelo 340 lidí a 1000 dalších jich bylo zraněno.

Zdroj: POLEDNE, A., Největší katastrofy 20. století. Praha, 2001, 62-64.s.

⁶⁰ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 50-52.s.

V důsledku samotné bitky, zřícení zdi a ušlapání, přišlo o život 42 lidí a dalších zhruba 250 lidí bylo zraněno. V důsledku bruselské tragedie byly anglické fotbalové kluby vyloučeny ze všech evropských soutěží po dobu 5 let. Brusel se stal synonymem pro fotbalové chuligánství.⁶¹

Vliv rasismu se v těchto letech stal dominantní. V hledištích se ozývaly rasistické nadávky směřované na hráče černé barvy pleti. Nacistická symbolika se objevovala jak na ligových utkáních, tak na zápasech národního mužstva. Nejznámější a nejnebezpečnější rasistickou skupinou byla *Chelsea Headhunters* (Lovci lebek). Tato skupina byla velmi dobře organizována a jejich střety s ostatními skupinami byly předem dobře naplánovány. Jedním z předních vůdců této skupiny bývá zmiňován právník Terry Last. Je příkladem toho, že chuligánství přestalo být doménou pracující třídy.

80. léta byla také ve znamení preventivních opatření. Policie přijala nové strategie v boji s organizovaným fotbalovým chuligánstvím. Infiltovala tajné policisty do chuligánských skupin, monitorovala akce těchto skupin a shromažďovala informace o aktivitách jednotlivých členů. Po událostech v roce 1985 v Bruselu se přijal v Británii zákaz úplného prodeje alkoholických nápojů během fotbalových zápasů.⁶²

V 90. letech problém fotbalového chuligánství přetrvává. Pro tyto léta je typický nástup moderních technologií a jejich využití chuligánskými skupinami. Internet a mobilní telefony umožnily lepší organizování bitek mimo dosah policie. Stále se vyskytují případy chuligánského násilí, ale nedosahují takových rozměrů jako v předešlých letech. V Británii se přijala celá řada fotbalových zákonů, které jsou vzájemně provázané. Policie zdokonalila své strategie v boji s chuligány a tím se dosáhlo k určitému snížení fotbalového násilí. Fotbalové chuligánství je i přesto v současnosti závažný společenský problém, kterému by měla společnost stále věnovat pozornost.⁶³

Tato kapitola byla věnována historii a vývoji fotbalového chuligánství. Anglie je považována za kolébku kopané, ale také za kolébku fotbalových chuligánů. Vývoj

⁶¹ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 52.s.

⁶² Srov. GIULIANOTTI, R., Et al. Football, Violence and Social Identity. London, 1994, 9-36.s.

⁶³ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 52-65.s.

chuligánství v ostatních světových zemích je obdobný a vykazuje podobné znaky.⁶⁴ Proto jsem svoji pozornost směřoval především na anglické prostředí.

3.3 Projevy chuligánského chování

„Tři ze čtyř vlaků obsadili fanoušci. Jeden z nich rozebrali: sedačky byly vytrženy, do baru, který už měl zavřeno, se vloupali, kovovou roletu roztrhli na kousky a nápoje rozdávali lidem, co šli zrovna kolem. Nevěděl jsem, co mě udivuje víc: bezdůvodná, neúprosná, ničivá zuřivost nebo skutečnost, že zjevně proti tomu nemohl nikdo nic dělat, neboť i přes velký počet policistů všechno jednoduše pokračovalo dál.“

BUFORD, B., *Sám mezi rowdies*. s. 12

Vyjmenovat a klasifikovat formy fotbalového chuligánství mimo fotbalové stadiony lze jen obtížně, protože se může jednat o takřka jakékoliv vandalské, výtržnické anebo násilné porušení právních anebo společenských norem, které je realizováno alespoň s dílčí vazbou na fotbal.⁶⁵ Celoevropským trendem patrným od 90. let 20. století je střetávání chuligánských skupin několika desítek či stovek zainteresovaných aktérů mimo bezpečnostně zajištěné fotbalové stadiony, většinou na sídlištích či na předem vytipovaných místech, která jsou pro to ideální.⁶⁶ Těmito místy se stávají různá skrytá parkoviště, parky, dálniční odpočívadla, místa v přírodě a podobně. Jsou známy případy, kdy chuligáni přepadli hospody nebo kluby, které byly známy jako „základny“ nepřátelských chuligánů. Při cestách spojených s fotbalovým utkáním dochází často k ničení dopravních prostředků (především jejich vnitřního vybavení), rabování obchodů (zvláště benzinových pump) a rabování či demolování barů a restaurací. Specialitou je napadání nezúčastněných diváků v ulicích města, napadání a házení věcí na policejní kordony v okolí stadionů. Fotbaloví chuligáni bývají často vyzbrojeni různými druhy zbraní (boxery, nože, basebalové pálky, různě dlouhé a speciálně upravené tyče, broušené mince a ve výjimečných případech střelné zbraně). Chuligáni

⁶⁴ 24. května 1964 při hromadné bitce, ke které došlo v peruánské Limě, poté co rozhodčí neuznal při olympijské kvalifikaci mezi Peru a Argentinou domácímu mužstvu gól, bylo zabito 318 lidí a přes 500 zraněno.

32. června 1968 při derby Boca Juniors a River Plate v argentinském Buenos Aires vypukla panika, ve které bylo 73 lidí ušlapáno a dalších 150 zraněno.

POLEDNE, A., *Největší katastrofy 20. století*. Praha, 2001, 62-64.s.

V roce 1970 utkání kvalifikace na mistrovství světa Salvador-Honduras se stalo záminkou ke 100 hodin trvající válce mezi oběma zeměmi, přičemž bylo zmařeno 6000 životů.

BEDŘICH, L., *Fotbal rituální hra moderní doby*. Brno, 2006, 179.s.

⁶⁵ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Brno, 2004, 15.s.

⁶⁶ SMOLÍK, J., *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary, 2008, 16.s.

své aktivity zveřejňují ve vlastně vydávaných tiskovinách a na internetových stránkách.⁶⁷

Charvát mezi projevy chuligánského chování řadí tyto základní formy: vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, výtržnosti (potyčky s policií, pořadatelskou službou atd.), vandalismus (vytrhávání sedaček, ničení příslušenství stadionu atd.) a konflikty s užitím verbálního i fyzického násilí (vůči chuligánům, fanouškům s diváky soupeřova týmu, vůči hráčům vlastního či soupeřova mužstva, rozhodčím, pořadatelům, policii, představitelům či managementu fotbalového klubu).⁶⁸

Samostatnou kategorií jsou rasistické projevy fotbalových chuligánů:

- Hlásání rasistických názorů na hráče odlišné barvy pleti („černí hráči nemají žádnou výdrž“, „černoši neumí hrát v bahně, při sněžení či při ztížených povětrnostních podmínkách“ apod.), které jsou v rasistické scéně ustálenými stereotypy.
- Rasistické nadávky, znevažující projevy (bučení či pískot při dotyku takového hráče s míčem, vydávání opičích skřeků na hráče tmavé pleti, házení banánů, slupek od banánů či buráků na černochoy, což má naznačit, že jsou „opice“ apod.), výhrůžky či přímé fyzické útoky vůči hráčům odlišné barvy pleti.
- Užívání rasistických hesel (včetně jmen známých rasistů), chorálů a symbolů, ať již verbálně anebo na transparentech, v chuligánských tiskovinách či na jejich internetových stránkách, včetně chatu (časté je i užití nacistických a neonacistických motivů, které v sobě implicitně obsahují rasistické prvky).

Výše zmíněné projevy chuligánského chování mohou směřovat proti: nepřátelským chuligánům a jejich majetku; aktérům hry (vlastním i protivníkovým hráčům a rozhodčím); fotbalovým funkcionářům či manažerům a jejich majetku; bezpečnostním složkám (státní policii i soukromým bezpečnostním agenturám) a jejich majetku; lidem, kteří kritizují jednání fotbalových chuligánů (může jít o fanoušky vlastního klubu, ale i o náhodné kritizující svědky chuligánských incidentů) a jejich majetku; osobám (a jejich majetku), které jsou do okamžiku útoku zcela nezúčastněné na fotbalu a souvisejících chuligánských aktivitách.⁶⁹

⁶⁷ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 15.s.

⁶⁸ CHARVÁT, M. Hostilita ve sportovním prostředí. Brno, 2008, 83.s.

⁶⁹ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 15-16.s.

Lze vymezit několik situací, ve kterých se nejčastěji vyskytují projevy chuligánského chování: při vstupu (snaha získat vstupenku, dostat se zadarmo); situace vedoucí k porážce družstva (rozhodnutí rozhodčího); vítězství (základem je euforická nálada, radost); pochody městem po skončení zápasu (na výsledku nezáleží); střet dvou skupin (vyjádření nenávisti).⁷⁰

Mikšík tvrdí, že výtržnosti nelze posuzovat jako akce izolovaných jednotlivců. Diváci, v našem případě chuligáni, vytvářejí „chuligánský dav“⁷¹ a nikoliv pouze publikum tvořené jednotlivci.⁷² V případě chuligánského chování lze zcela jistě hovořit o skupinovém násilí. Skupinové násilí představuje společnou násilnou aktivitu dvou a více jedinců (v podobě manipulace, verbální či fyzické agrese) vůči jejich okolí (jedincům, skupinám). Násilí páchané chuligány se stává cílem nebo prostředkem skupinové aktivity. Je produktem skupinové ideologie, skupinových potřeb a cílů. Násilí skupiny se projevuje jako agresivní či manipulativní jednání směřující k prosazení skupinových zájmů a cílů vůči cizím osobám či skupinám i vůči vlastním členům. Ve skupinách se z „Já“ stáváme „My“. Skupinové násilí představuje vyšší stupeň násilí. Je víc než pouhý „součet“ násilných aktivit jednotlivých členů skupiny.⁷³

3.4 Typologie fotbalového chuligánství

Základní sociální role ve skupině fotbalových chuligánů:

- *Chant leader* tzv. „*caller*“ - Iniciátor chorálů, zpěvů, pokřiků. První reaguje na pokřiky soupeřových fanoušků, často jen vulgarismy.
- *Aggro leader* „útočník“ - Pokud vznikne konflikt s rivalitní skupinou, stojí vždy v první řadě. U těchto osob může docházet k užívání různých druhů zbraně.

⁷⁰ MIKŠÍK, O., Hromadné psychické jevy. Praha, 2005, 189.s.

⁷¹ V běžném smyslu značí slovo dav shromáždění jakákoliv jedinců bez ohledu na jejich národnost, povolání nebo pohlaví a bez ohledu na náhodu, která je svedla dohromady. S psychologického hlediska nabývá však slovo dav zcela jiného významu. Za jistých daných okolností má shromáždění lidí nové vlastnosti, které se značně liší od vlastností jedinců, kteří je skládají. Vědomá osobnost tu mizí a city i myšlenky všech jednotek jsou zaměřeny tímž směrem. Tvoří se kolektivní duše beze vší pochybnosti přechodná, která však má velmi určité vlastnosti. Nejnapadnější jev, kterým se projevuje psychologický dav, je tento: ať jsou individua, ze kterých se skládá, jakákoliv, ať jejich způsob života, jejich zaměstnání, jejich povahy nebo inteligence se jakkoliv shodují nebo liší, nabývají prostě tím faktem, že jsou přetvořena v dav, jakousi kolektivní duši. Tato duše způsobuje, že cítí, myslí a jedná naprosto odlišně než by každý z nich cítil, myslil a jednal, kdyby byl sám. Davy mají malou schopnost uvažování, ale naopak jsou velmi dobře uzpůsobeny k činům. LE BON, G., Psychologie davu. Praha, 1947, 4-12.s.

⁷² Srov. MIKŠÍK, O., Hromadné psychické jevy. Praha, 2005, 190.s.

⁷³ SPURNÝ, J., Psychologie násilí. Praha, 1996, 124.s.

- *Nutter* „šašek“- Chování těchto osob je vnímáno jako potřeštěné, šílené či bláznivé.
- *Hooligan* „chuligán“.
- *Organizer* „organizátor“.
- *Fighter* „rváč“- Rváči podněcují ostatní členy skupiny ke střetu s jinou skupinou a rovněž jako první vedou útoky proti nepřátelským skupinám.
- *Drinker* „opilec“- Tyto osoby jsou ve skupině věhlasní tím, že dovedou vypít neskutečné množství piva a alkoholu. Často se na fotbalových utkáních objevují silně opilí.

Všem těmto rolím byl přisouzen určitý význam, patrný z jejich pojmenování, který je pro „život v hledišti“ charakteristický a zajišťuje jeho funkčnost.⁷⁴

Dělení na základě věku a „chuligánské kariéry“: Homogenní skupina věk kolem 15 let s označením *rowdies* (A); Skupina s proměnlivým složením – typické zde jsou osoby se záznamem o zatčení s podmíněnými tresty či se sociálním dohledem (B); Dále homogenní skupiny s osobami staršími 18 let (C); Skupiny méně homogenní A a C; Skupiny starších osob, kde jsou i ženy (D a E); Malé děti do 10 let tzv. nováčci (F). Členové skupin A, C, F mají možnost „kariéry“ v chuligánském prostředí.⁷⁵

Podle politické orientace je možné vymezit:

- Apolitické chuligány – nemají zájem o politiku v souvislosti se svojí chuligánskou činností; mohou, ale nemusí systematictěji odmítat rasistické i jiné politizující tendence ve fotbale, čímž by paradoxně vstoupili do politického prostoru.
- Ultrapravicové chuligány – dále by je bylo možné členit podle případného příklonu k jednotlivým proudům ultrapravice.
- Ultralevicové chuligány – i v případě ultralevice lze vysledovat řadu různých ideových proudů.
- Etnicko-regionalistické chuligány – jedná se o příslušníky etnických menšin nebo obyvatele marginalizovaných regionů.

⁷⁴ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 16-17.s.

⁷⁵ NIKL, J., VOLEVECKÝ, P., Divácké násilí, Praha, 2007, 8-9.s

- Náboženské chuligány – chtějí chuligánským jednáním podpořit vlastní náboženskou skupinu.⁷⁶

Lehmann uvádí dělení fotbalových chuligánů do 4 skupin:

- *Novicové* - mladí fotbaloví fanoušci ve stáří asi mezi 12. a 16. rokem života, kteří jsou kamarády pomalu vtahováni do světa kolem fotbalu.
- *Kuttenträger* (ti, kteří nosí kutnu, dres) - zarytí fanoušci, ztotožňující se svým fotbalovým klubem, za který jsou ochotni položit život.
- *Veteráni* - fanoušci zhruba kolem 25 let, kteří se pozvolna, s přibývajícím věkem, mění v „normální“ fotbalové diváky.
- *Chuligáni* - podle odhadu některých autorů tvoří necelých 5 % fotbalových fanoušků. Pro tuto skupinu je typické násilí, touha vyvolat srážku s protivníkem za každou cenu.

Jiné dělení fotbalových fanoušků uvádí Simon, který rozlišuje mezi obdivovateli fotbalu tzv. fotbalcentristy. Věrnost klubu je pro ně to nejdůležitější, svůj klub neopustí ani v případě jeho sestupu. V životě takového fanouška je fotbal na prvním místě, teprve potom následují přátelé a aktivity volného času. Lze je přirovnat ke výše uvedeným *Kuttenträger*. Opakem fotbalcentristů jsou tzv. prožitkáři. Pro tento typ fanoušků je vlastní fotbalové utkání naprosto vedlejší záležitostí. To, na co se orientují, to je to „divadlo“ kolem, to, „že se určitě musí něco stát, i kdybychom se o to měli sami postarat“. Pocit moci a sociální uznání si získávají prostřednictvím síly masy a anonymity. Z této skupiny se také nejčastěji rekrutují „hooligans“.⁷⁷

3.5 Hooligans a skinheads

„Byli z West Hamu a posilovali se voláním: „Zabijte je, černý hajzly!“ na dva černochoy, kteří seděli v blízkosti. Můj přítel viděl zezadu fanoušky West Hamu, jak zvedají ruce a vrhají se na oba černochoy. Jednomu černochovi pořezali obličej. Jenže spadeno měli na toho druhého. Obdržel několik bodných ran, jednu z nich do hrudníku, několik coulů pod srdce. Měl zlomený prst, ošklivě pořezané čelo a zlomená žebra.“

BUFORD, B., *Sám mezi rowdies*. s. 45

⁷⁶ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Brno, 2004, 19-20.s.

⁷⁷ http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2001/01_01/chulig.html

V 60. letech 20.století mládež dělnického původu vytvořila několik proudů a subkultur, které se podílely na vzniku samotné subkultury *Hooligans*. Prvním proudem byli tzv. *Teddy boys* vycházející z generace „mladých rozhněvaných mužů“. *Teddy boys* měli specifický styl oblékání, účesu, tance a hudby a rovněž pověst násilných rváčů s extravagantním chováním. Byli obviňováni z nárůstu davových výtržností během fotbalových utkání. Tento kulturní proud byl nahrazen tzv. *mods* a jejich protějšky „*rockery*“. *Mods* byli mladí muži pracující třídy, kteří byli posedlí elegantním oblečením a rádi navštěvovali hudební kluby. Důraz kladli na eleganci a úhlednost. Jejich symbolem se stal skútr, na kterém jezdili po městech. Postupně se z tohoto proudu vyčlenily skupiny jako byli *hard mods* a hlavně *boot boys*, kteří pocházeli z fotbalového prostředí a často se účastnili fotbalových výtržností.

Nejvýznamnější subkulturou, která stála u zrodu samotného chuligánství byli tzv. *skinheads*, kteří se objevují přibližně kolem roku 1967. Hnutí *skinheads* se začalo prosazovat na fotbalových stadionech v 60. letech 20.století. Fotbal se stal pro *skinheady* jednou z dominantních událostí týdne. Intenzivní násilí provázející fotbalové bylo charakteristickým znakem této subkultury, která byla a v určité míře je i dnes součástí fotbalových chuligánů obzvláště na území naší republiky.⁷⁸ Toto hnutí vzniklo jako apolitický sociální protest dělnické mládeže v Londýně. Spojením britské mládeže zvané *hard mods* (gang *Mods*-chuligáni) s indickou mládeží a přistěhovalci z Jamajky pod názvem *Rude boys* neboli *Raudies* (rozbouření hoši).

Skinheadské hnutí bylo od začátku hnutí dělnické mládeže a mladých nezaměstnaných, kteří se distancovali od *hippie*, od drog a „intelektuálů“. Bylo to apolitické hnutí, které se řídilo heslem „Nenásleduj žádné vůdce“. *Skinheadi* měli vyholené hlavy (původ slova *skinhead* – *skin*=kůže, *head*=hlava), nosili těžké dělnické boty (převážně značky Dr. Martens), seprané rifle (většinou značky Lewis), vojenské bundy „bombery“ a široké šle přes košile značky Ben Sherman nebo trička Fred perry.

V této době ještě neměli *skinheads* rasistický nebo xenofobní charakter. Jejich problematičnost spočívala v agresivitě. Prováděli různé výtržnosti, vyvolávali rvačky a dostávali se do konfliktu s policií. K zásadnímu zlomu ve vývoji hnutí *skinheads* došlo koncem sedmdesátých let minulého století, kdy si tohoto hnutí začala všimát některá politická uskupení krajní pravice (např. *The National Front* – NF). Využívali image hnutí *skinheads* ve svůj prospěch tím, že se mladí příslušníci z řad NF při pouličních

⁷⁸ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligány: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 42-46.s.

rvačkách začali vydávat za skinheady. Tímto způsobem pronikla ideologie rasismu do tohoto hnutí.

Důležitou úlohu při šíření zpolitizovaného hnutí *skinheads* do celého světa sehrála hudební skupina *Skrewdriver*, šířící pravicovou filosofii o násilí, přežití a rebelství. Frontman této skupiny pak založil politickou skupinu *Blood and Honour Club*. *Skrewdriver* se stal legendou vznikající *White Power Music* – extrémně pravicové a rasistické rockové scény. S touto hudební vlnou se šířily nacionalistické postoje mladých lidí, které nabíraly na militantnosti a s ní i stoupal počet trestních činů. V osmdesátých letech dvacátého století se skinheadské hnutí dostává i do dalších evropských zemí, kde však už převládá ultrapravicový směr, který se spojil s myšlenkami nacismu a fašismu.

Dnes můžeme říct, že skinheadské hnutí má několik hlavních směrů. První směr je zároveň nejsilnější, nejmilitantnější a nejnebezpečnější. Tvoří ho ultrapravicoví *skinheads*, kteří jsou příznivci fašismu, nacismu, rasismu a antisemitismu. Tyto skupiny mohou mít nadnárodní charakter, uvnitř těchto skupin vládne přísná hierarchie. Ultrapravicoví *skinheads* jsou charakterističtí užíváním násilí proti ideologicky vymezeným nepřítelům, vyznáváním kultu smrti a popíráním humanistických hodnot. Druhý směr představují nacionalističtí *skinheads*, kteří jsou méně militantní než ultrapravicové skupiny. Zapojují se do veřejného dění a mají větší vliv ve společnosti. Jejich nebezpečnost spočívá v napojení na politické strany krajní pravice působící v místní samosprávě nebo i v parlamentech. Třetí směr představují antirasističtí *skinheads*, kteří vystupují v opozici vůči ultrapravicovým a nacionalistickým skinům.⁷⁹

3.6 Situace v ČR

Na našem území se v souvislosti s vývojem fotbalového násilí a fenoménu *hooligans* zmiňují dvě etapy. První z nich je možné nazvat „prechuligánskou etapou neorganizovaného fotbalového násilí, výtržností a vandalismu“. Tato etapa trvala v podstatě od začátků fotbalu na českém území na přelomu 19. a 20. století, s větší relevancí zkoumaného fenoménu však od počátku 80. let až do poloviny 90. let 20. století. Jednalo se o náhodné incidenty páchané jednotlivci či nekonzistentními skupinami.

⁷⁹ Srov. DANICS, Š., KAMÍN, T. Extremismus, Rasismus a Antisemitismus. Praha, 2008, 56-64 s.

V této etapě docházelo k ojedinělým incidentům, které se projevovaly vulgární kritikou rozhodčích, hráčů, fanoušků soupeřů. Tyto konflikty nebyly příliš závažného charakteru. Problémy s fotbalovými diváky začaly eskalovat na začátku 80. let 20. století. Příčina se přičítá jisté „emancipaci“ části mládeže především z dělnických profesí. Tato mládež se v normalizačním období stala imunní vůči propagandě komunistického režimu, ale zároveň nebyla schopná zásadnějšího politického protestu. Svoji frustraci a aktuální touhu „po akci“ začala vybíjet v diváckém násilí a výtržnostech na fotbalových stadionech. Začala utvářet skupiny fanoušků přimknutých ke svým klubům a v hledištích začala narůstat vulgarita a brutalita.

Zlomovým momentem ve vývoji chuligánství v této etapě se považuje událost z června roku 1985. Fanoušci fotbalového klubu Sparta Praha při cestě z utkání v Banské Bystrici zcela zdemolovali rychlík do Prahy. Viníci byli potrestáni a bezpečnostní složky se začaly intenzivněji zabývat diváckým násilím. Na motivy této události byl natočen film „Proč?“.⁸⁰ Tento film neměl příliš „výchovný“ efekt. Fenomén fotbalového násilí zpopularizoval a stal se tak kultovním snímkem českých fotbalových chuligánů.

Revoluční rok 1989 byl stěžejním ve vývoji fotbalového chuligánství na našem území. Uvolnění svobody umožnilo rozvoj chuligánství ve větším rozsahu. Dezorientace bezpečnostních složek v nových poměrech se podepsala na schopnosti potlačovat negativní projevy fotbalových chuligánů. Fotbalová hlediště se začala plnit příslušníky subkultury *skinheads*, které zažívalo na našem území masivní „boom“ co do počtu členů a násilných incidentů. *Skinheads* začali šířit fotbalovým prostředím rasismus a neonacismus ve všech jeho podobách. Svými projevy se tak stali inspirací pro nerasistické násilníky a výtržníky.

Počátkem 90.let se zvýšila i organizovanost chuligánů v „kotlích“ i frekvence výjezdů se svým týmem na zápasy hrané venku. Obzvláště ty nabízely vysokou pravděpodobnost střetu se soupeřovou skupinou chuligánů a i mimo stadiony. V druhé polovině 90. let se po vzoru anglických *hooligans* utvořily při několika klubech ustálené skupiny či gangy s vlastními specifickými názvy. Začala tak druhá „etapa moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů“, charakterizovaná cílenou aktivitou stálých skupin, jejichž členové sami sebe chápou jako příslušníky chuligánské entity a pravidelně se zúčastňují fotbalových zápasů i bitek.

⁸⁰ Film „Proč?“ natočil v roce 1987 režisér Karel Smyczek.

V současnosti má téměř každý prvoligový a druholigový klub z většího města chuligánskou skupinu tvořící i několik desítek neformálních členů. Mezi členy můžeme najít celou řadu chuligánů ze střední třídy se středoškolským či vysokoškolským vzděláním, kteří chuligánství vnímají jako adrenalinovou zábavu a výplň volného času. Tyto gangy vydávají své vlastní časopisy a mají webové stránky, kde prezentují své vlastní chuligánské aktivity. Nejvýznamnější stránkou je www.hooligans.cz.

Organizované chuligánské gangy se v ČR účastní nejrůznějších násilností a výtržností. Díky bezpečnostním opatřením je na stadionech jejich akceschopnost omezená, ale přesto se můžeme stále setkávat s diváckým násilím i v hledištích stadionů. Bitky si v současné době domlouvají přes mobilní telefony. Určují si vlastní pravidla násilných střetů (např. počty účastníků, povolené zbraně, místa střetu atd.). Často však dochází i k nedomluveným potyčkám v ulicích měst, které jsou výsledkem náhodného střetu nebo plánu jedné skupiny na přepadení druhé. Někdy dochází k incidentům, které mají oběti z řad nevinných a fotbalově nezúčastněných lidí. Objevily se i útoky na samotné hráče, funkcionáře vlastního nebo cizího klubu.

Nejproblematictější jevem fotbalového chuligánství jsou projevy extremismu. Velká část fotbalových chuligánů má rasistické nebo neonacistické názory, které prostřednictvím symbolů a verbálních útoků na hráče barevné pleti prezentují i v hledištích stadionů. Koncem 90. let se tak v chuligánské subkultuře vytváří frakce tzv. *nazi-hools*. Nejznámější skupinou, která začala být spojována s krajní pravicí, je brněnský *Johny Kentus Gang*.⁸¹ Členové této skupiny vytvářejí aktivity, které nejsou vždy spojeny jen s fotbalovým prostředím (např. podíleli se na organizování koncertů národně socialistických black metalových skupin, došlo k několika přepadům hospod či klubů které fungovaly ve spojitosti s levicově smýšlejícími návštěvníky atd.). Jako

⁸¹ Pod tím to názvem vystupuje skupina neaktivnějších psychopatických rváčů, která intenzivně šíří teror brněnskými ulicemi. Johny Kentus Gang (JKG) vznikl jako hooliganská skupina v roce 1999 a od té doby počet jejich členů stoupl na téměř čtyři desítky. JKG sám sebe označuje jako čistě hooliganskou skupinu. Vyznávají A.C.A.B. (All cops are bastards - Všichni policajti jsou bastardi) i když mají někteří členové velmi dobré vztahy s represivními složkami, zvláště některými příslušníky Městské policie Brno. Tvrdí, že se hlásí k pravici, ale neustále zdůrazňují, že hooligans "politika" nezajímá, že hooligans jsou podle vyjádření jednoho svého člena "o sportu a o násilí". To však v skutečnosti neplatí. JKG se chová jako typická neofašistická bojůvka. V nočním Brně v přesile napadají bezdůvodně lidi, kteří nevzbuzují jejich sympatie a organizovaně útočí na koncerty, kluby nebo restaurace. Někteří starší členové JKG se nepokrytě hlásí k White power skinheads a ti mladší je povětšinou následují. Byla by zásadní chyba vnímat JKG jako skupinu bezmozků a chuligánů, které jde jen o bezdůvodně násilí. JKG má velmi silný potenciál národně-sociálního komanda. Kromě fyzické síly a schopnosti efektivně útočit, jsou poměrně dobře organizovaní.

<http://www.csaf.cz/spravy.php?sprava=282> 21.3.2012 v 11:50

opozicí k JKG a jim podobným skupinám bývají zmiňovány některé skupinky při klubu Bohemians 1905, které jsou naopak přiřazovány k ultralevicovým směrům. Objevují se i apolitické skupiny, které se distancují od jakéhokoliv politického extremismu.⁸² Politizace fotbalového násilí by mohla znamenat začátek nové etapy ve vývoji fotbalového chuligánství v ČR. V jejímž rámci by se militantní politické střety mezi extremisticky zaměřenými mladými lidmi přenesly do chuligánského prostředí, případně by chuligánské gangy sloužily jako bojové složky různých extremistických organizací k realizaci pouličního násilí a zastrašování protivníků.⁸³

4 Příčiny fotbalového násilí

„Co myslíš, že nás drží?“ zeptal se a aniž by čekal na mou odpověď pokračoval, „Kdybychom to nedělali tady při fotbale, tak bysme to dělali někde jinde. Pak bysme to dělali v sobotu večer v hospodách. Prostě to v nás vězí, nebo?“ V jeho obličejí se objevilo důrazné, ale trochu nastudované působivé opovržení. „Cože?“ zeptal jsem se. „Co v nás vězí?“ „Násilí,“ řekl. „Je v nás všech. Potřebuje jen podnět. Potřebuje jen patřičnou příležitost, pak vyjde najevo. Nezáleží na tom, co to je. Cokoli. Je to skoro omluva. Ale musí ven. V každém něco takovýho je.“

BUFORD, B., *Sám mezi rowdies.* s. 89

Sociologové a psychologové se začali zabývat násilným chováním fotbalových fanoušků v 60. letech 20. století. V této době se fotbalové násilí začalo šířit v hledištích stadionů v míře více než únosné. Psychologické přístupy se soustřeďují zejména na osobnost a jedinečné sociální faktory, které na jedince působí. Fotbalové chuligánství je připisováno abnormálně temperamentním, agresivním a sociálně nepřizpůsobivým jedincům. Britský psychiatr Harrington tvrdil, že přísnou segregací těchto patologických násilníků od bezproblémových fotbalových fanoušků lze předcházet fotbalovému násilí.⁸⁴ Fotbalové chuligánství bylo hodnoceno jako výraz ztráty kontroly a nevyzrálosti některých mladých násilnicky orientovaných diváků, aniž by byla náležitě zohledněna široká paleta dalších sociálních faktorů, jejichž odhalení by mohlo směřovat k adekvátním preventivním opatřením.⁸⁵ Proto tyto psychologizující závěry byly později odmítnuty.

⁸² Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury.* Brno, 2004, 129-146.s.

⁸³ MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury.* Brno, 2004, 146.s.

⁸⁴ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury.* Brno, 2004, 20.s.

⁸⁵ CHARVÁT, M. *Hostilita ve sportovním prostředí.* Brno, 2008, 80.s.

Představitelem sociologického přístupu k objasnění fotbalového násilí je Ian Taylor, který upozornil na nezbytnost všimnout si relevantních sociálních a ekonomických souvislostí fotbalového násilí v Británii jako výslednicí střetu původní dělnické identity mladých fotbalových diváků s komercializací a „zburžoazněním“ fotbalu, tedy jako specifický výraz mladých příslušníků dělnické třídy vůči těm, kteří ve sportu vidí primárně zdroj bohatství a osobních výhod.⁸⁶ Vznik chuligánské subkultury podle Taylora souvisel s obtížnou sociální situací a nezaměstnaností mladých lidí. Tyto faktory měly za následek rozšíření agresivních chuligánských skupin a jejich výtržností v hledištích, napadání a zastrašování dospělých diváků, které jsou Tailorem považovány za projevy psychické a sociální nesnášenlivosti vůči dospělým a lépe sociálně situovaným divákům.⁸⁷

I práce Wanna a kol., zdůrazňuje, že pro pochopení chování fotbalových chuligánů musíme vzít v úvahu to, že většina výtržníků pochází z nižších vrstev společnosti, jsou nevzdělaní a mají špatné zaměstnání, vyhledávají vzrušující a nebezpečné situace a nevázaně ukazují svoji maskulinitu. Koncepce, které popisují fotbalové chuligány jako příslušníky nižších společenských vrstev, byly po určité době vyvráceny argumenty a statistickými fakty, které poukazyvaly na to, že určitý počet osob účastnících se násilností pocházel ze středních a vyšších společenských vrstev. Problém fotbalových násilností se tedy nedá vysvětlit pouze specifickým deviantním chováním v rámci určité společenské vrstvy.

Další přístup vysvětlující příčiny fotbalového násilí vychází z koncepce fotbalových *hooligans* jako specifické subkultury mládeže. Subkulturní teorii zastávali John Clark a Start Hall, kteří vycházeli v určité míře z myšlenek Taylora. Subkulturní styly považovali za možnost, jak mohou mladí lidé řešit podstatné konflikty ve svých životech, týkajících se zejména podřízenosti vůči dospělým a podřízenosti vyplývající ze statutu příslušníků dělnické společenské třídy, za které byli často považováni fotbalový chuligáni.⁸⁸

Stöss, zmiňovaný Marešem, nahlíží na násilí páchané fotbalovými chuligány jako na výsledek procesu, kde se vzájemně propojují znaky osobnosti, rodinná socializace,

⁸⁶ CHARVÁT, M. Hostilita ve sportovním prostředí. Brno, 2008, 80-81.s.

⁸⁷ Srov. SLEPIČKA, P. Sportovní diváctví. Praha, 1990, 116.s.

⁸⁸ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalový chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 21-22.s.

socializace ve skupinách vrstevníků, školních a mediálních vlivů (pornografie, filmy plné násilí), ale i celospolečenských, politických, sociálních a hospodářských faktorů.⁸⁹

Přístupy k hodnocení fotbalového chuligánství jsou rozličné, přesto se v poslední době do popředí dostávají teorie, které spojují fotbalové chuligánství se vzrušující zábavou, která je únikem z všednosti normálních dnů. Zajímavým přístupem pro pochopení fotbalového chuligánství se jeví sociálně-psychologická perspektiva G. Finna, který tvrdí, že podstatné pro samotné aktéry chuligánských střetů jsou tzv. vrcholné zážitky vzrušení, při kterých dochází k vysoce intenzivním prožitkům, sníženému vědomí vlastního „já“, uvědomění si jednoty se skupinou atd. Fotbaloví chuligáni pak vyhledávají tyto vrcholné zážitky vzrušení právě při jednotlivých střetech, přičemž se vytváří komunita, která tyto zážitky nejenom vytváří, ale i sdílí.⁹⁰ Také Smith analyzuje souvislosti projevů chuligánství a výtržnictví s fotbalovou sobotou, s tzv. „*time out*“, kdy na daném místě a daném čase je snižena společenská kontrola nad chováním jedince a vzniká vhodný čas na vyhledávání vzrušení, ventilaci silných emocí.⁹¹ „*Na sobotu, se přeci těšíme celý dlouhý týden. Právě to má v našem životě největší smysl. V podstatě náboženství. Tak je to pro nás důležité, sobota je náš svátek.*“⁹²

Abychom pochopili začlenění jedinců do chuligánských struktur a jejich jednání v nich, je třeba využít koncepce malých sociálních skupin. Charakteristickými znaky malých sociálních skupin jsou např. stabilita, strukturovanost, integrita, soudržnost, atraktivita, stálost, uzavřenost, interaktivita jednotlivých členů, intimita, homogenita, specifický hodnotový systém, systém kontroly hodnotového systému, zaměřenost a skupinové cíle, uspokojení jednotlivých členů atd. Můžeme říct, že jednání každého člena determinuje aktivity každého jiného člena skupiny. Skupina má svůj vlastní soubor názorů, hodnot, norem, které jsou společné a závazné pro všechny členy skupiny. Při společné činnosti se vyvíjí a upevňuje ideologie, která se stává znakem samotné skupiny a současně je odlišujícím prvkem od ostatních skupin. Jedinci ve skupinách navazují vzájemné vztahy, získávají zkušenosti, mění se i motivy chování skupiny atd. Z toho je patrná jistá dynamika skupiny, která je založena na stejných hodnotách i cílech (např. averze k policii, důvěra v chuligánskou skupinu). V každé

⁸⁹ Srov. MAREŠ, M., Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno, 2003, 88.s.

⁹⁰ SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 59.s.

⁹¹ MIKŠÍK, O., Hromadné psychické jevy. Praha, 2005, 187.s.

⁹² BUFORD, B., Sám mezi rowdies. Nové Sedlo u Lokte, 2005, 88.s.

skupině existují specifické normy a limity, které vymezují meziosobní vztahy a chování. Ve skupině vzniká „skupinové vědomí“, které každý z členů party prožívá obdobně.⁹³

Z předložených teorií je patrné, že pro komplexní vysvětlení fotbalového násilí je vhodná syntéza mezi sociologickými, psychologickými a sociálně psychologickými přístupy. Příčiny fotbalového chuligánství nelze zkoumat a popsat pomocí jedné teorie, která by poskytovala univerzální vysvětlení příčin fotbalového chuligánství.

5 Politika proti fotbalovému násilí v České republice

Divácké násilí provázející fotbalová utkání se snaží co nejvíce eliminovat Policie ČR, Českomoravský svaz a jednotlivé kluby ve spolupráci s pořadatelskou službou, zástupci měst a obcí a také zástupci jiných složek (např. dopravních služeb). Fotbalové chuligánství spadá do působnosti Ministerstva vnitra a postupy vůči němu jsou spojeny i s činností protiextremistických složek Policie ČR. Ministerstvo vnitra a Policie ČR mají rovněž v rámci ČR odpovědnost za mezinárodní spolupráci v boji proti tomuto fenoménu.⁹⁴

Od roku 1996 v ČR začala fungovat meziresortní iniciativně koordinační vládní orgán koordinační komise k problematice diváckého násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních. Tato komise každoročně zpracovává tzv. Národní zprávu k diváckému násilí a nevhodnému chování, zvláště při fotbalových utkáních. Tato zpráva je předkládána na jednání Stálého výboru Evropské úmluvy. Aktivity Komise jsou zaměřeny na zlepšení spolupráce Policie ČR a sportovních klubů při přípravě a realizaci bezpečnostních opatření při fotbalových zápasech a na informování Policie ČR i svazů o současných evropských trendech zvyšování bezpečnosti na stadionech a prevence diváckého násilí (bariéry, oplocení, účinná kontrola davu např. kamerovými systémy).⁹⁵

⁹³ Srov. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury. Brno, 2004, 26-27.s.

⁹⁴ Srov. Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. [online] Dostupný z : <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> [16.11.2011 v 14:22]

⁹⁵ Česká republika je prostřednictvím Ministerstva vnitra členem Stálého výboru Evropské úmluvy k diváckému násilí při Radě Evropy. V návaznosti na směrnici Rady EU č. 2002/348/JHA ze dne 25. dubna 2002 byl zřízen „Národní fotbalový informační bod“, který slouží k výměně informací. Tím má být usnadněna policejní spolupráce při fotbalových utkáních na mezinárodní úrovni
Srov. SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 143-145.s.

Od 1. 10. 2006 platí v České republice speciální legislativní úprava, která stanovuje, že pachateli, který se podílí na narušení sportovního utkání, lze udělit trest až dva roky vězení nepodmíněně. Novela rovněž umožňuje soudu, aby agresivním příznivcům zakázal vstup na stadion. Pokud by se výtržník dopustil jednání opakovaně, nebo jako člen organizované skupiny, mohl by ve vězení strávit až tři roky.⁹⁶

V květnu 2008 byly zavedeny legislativní postupy opírající se o platný trestní řád, které umožňují potrestat fotbalové výtržníky přímo na stadionech v tzv. zkrácené přípravné řízení. Toto opatření zjednodušuje a urychluje přípravné trestní řízení a také umožňuje v co nejkratší době potrestat pachatele méně závažných trestných činů. Při utkání, které je vyhodnoceno a označeno za rizikové, je přítomný tzv. mobilní soud (soudce, státní zástupce, policejní vyšetřovatel a další). Pachatelé výtržností mohou být zadrženi policií přímo na zápase a předvedeni před státního zástupce, který ve zkráceném trestním řízení může rozhodnout o jeho předání přítomnému soudci. Soudce tak na místě vydá trestní příkaz, nebo v případě těžkých trestných činů nařídí hlavní líčení.⁹⁷ První zkrácené přípravné řízení proběhlo při zápase Sparta Praha – Baník Ostrava v květnu 2008.

Základem nového uvažování o problematice diváckého násilí je vládou přijatý koncepční materiál „Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí“ z července 2008 (usnesení č. 912 ze dne 23. července 2008). Koncepce boje proti diváckému násilí je založena na rovném přístupu, kde jsou jasně definovaná pravidla, povinnosti a odpovědnost. Podstatou je rovný přístup vůči všem, bez ohledu na to, jestli se jedná o sport (nejen fotbal), nebo zda jde o společenskou či kulturní záležitost. Jako při každé jiné soukromé události je primární odpovědnost za bezpečnost věcí pořadatele a organizátora, který nemá mít žádné privilegované postavení vůči jiným pořadatelům podobných akcí.

Jako zcela zásadní problém se v minulosti ukázalo, že v českém právním řádu zcela chyběla norma, která by sankcionovala pořadatele sportovních utkání za nepřijímání opatření k zachování pořádku na stadionu. Existoval pouze disciplinární postih v rámci interní legislativy Českomoravského fotbalového svazu (ČMFS). Někteří pořadatelé sportovních utkání tak tuto činnost nechávali zcela na Policii ČR, sami zajišťovali

⁹⁶ SMOLÍK, J., Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu. Karlovy Vary, 2008, 146.s.

⁹⁷ Srov. Internetová stránka LIDOVÝCH NOVIN. Článek: Soudní síň přímo na stadionu. [online] [16.11.2001 13:15] Dostupné z : http://www.lidovky.cz/ln-soudni-sin-primo-na-stadionu-d32/ln_domov.asp?c=A080506_192936_ln_domov_mtr

pouze nejnужnější minimum. Základem nové filozofie se proto stala potřeba větší odpovědnosti a zainteresovanosti sportovních klubů, které by měly mít na vyřešení problémů souvisejících s diváckým násilím největší zájem.

Právě tento přístup byl legislativně promítnut do zákona č.115/2001 Sb., o podpoře sportu, který s účinností od 1. ledna 2009 obecně formuluje základní povinnosti při pořádání sportovních podniků a stanoví sankce za jejich nedodržení (nejvýznamnější jsou pravomoc Ministerstva vnitra rozhodnout o tom, že konkrétní sportovní podnik se uskuteční bez účasti návštěvníků a to až po dobu 1 roku, a oprávnění Policie ČR na úhradu nákladů vynaložených na obnovu veřejného pořádku, pokud bylo prokázáno, že vlastník neučinil vše potřebné k eliminaci protiprávního stavu).⁹⁸

Dalším krokem bylo nahrazení stávajícího organizačního ujednání Dohodou mezi Policejním prezidiem ČR a ČMFS, která má reflektovat změněnou situaci v oblasti odpovědnosti za pořádek a bezpečnost při fotbalových utkáních. Důležitým krokem v boji s diváckým násilím se stal nový alternativní trest zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, který je součástí nového trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010. Podstatou nového alternativního trestu je soudem vyslovený zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a to na dobu až deseti let. Odsouzenému se po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na určitých sportovních, kulturních a jiných společenských akcích a ukládá se mu povinnost dostavovat se podle pokynů probačního úředníka v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce na určený útvar Policie ČR.

Důležité je, že se trest vztahuje na jednání osoby v souvislosti se sportovní akcí, nemusí tedy jít jen o chování na stadionu, ale také např. při přesunu na něj. Navštívil-li odsouzený akci, na kterou se vztahuje trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, nebo bez důležitého důvodu nedodrží soudem uloženou povinnost dostavovat se podle pokynů probačního úředníka v den konání takové akce k Policii ČR, vystavuje se nebezpečí trestního stíhání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí s horní hranicí trestní sazby až tři léta. Důsledná aplikace tohoto trestu spolu

⁹⁸ Tato nová úprava vychází z názoru, že největší zájem a tím pádem i odpovědnost na řešení problému diváckého násilí mají mít kluby samotné. K usnadnění přechodu na novou právní i koncepční úpravu byl Ministerstvem vnitra (za spoluúčasti ČMFS a vybraných fotbalových klubů) vypracován manuál pro fotbalové kluby – „Bezpečí na sportovních utkáních“, jehož cílem je poskytnout fotbalovým klubům přehled oprávnění a doporučení k efektivnějšímu předcházení případů diváckého násilí na stadionech tak, aby jednotlivé fotbalové kluby mohly lépe dostát svým závazkům, souvisejícím s pořádáním fotbalových utkání.

s efektivní kontrolou jeho výkonu je jedním z významných nástrojů boje proti diváckému násilí. Aplikace tohoto trestu má i výrazný preventivní charakter.⁹⁹

Prvoligové kluby by v nejbližší budoucnosti měly začít využívat společný registr problémových fanoušků. Za určitých podmínek by směly vytvářet seznamy nežádoucích diváků, uchovávat jejich podobu zaznamenanou kamerovým systémem, předávat o nich informace jiným klubům, nebo je dokonce i zveřejnit.¹⁰⁰

6 Úkoly, výzkumné otázky a cíle empirické části práce

6.1 Cíle empirické části práce

Cílem této diplomové práce je přispět k rozšíření poznatků v problematice fotbalového chuligánství a pokusit se vytvořit nové východiska pro řešení problémů v oblasti násilí, které přímo souvisí s chováním určitých skupin fanoušků při fotbalových utkáních se zaměřením na sociální pozadí či prostředí a vývoj samotných aktérů.

V posledních letech bylo vydáno několik zdařilých publikací zabývajících se fenoménem fotbalového chuligánství. Většina autorů z řad akademické obce se však věnují z pochopitelných důvodů spíše teorii tohoto jevu. Je totiž velmi obtížné provádět relevantní výzkumy mezi chuligánskými skupinami a to pro jejich uzavřenost a nepropustnost, ale také pro různá nebezpečí, které s výzkumem přímo v terénu souvisejí.

Z těchto důvodů jsem zaměřil svoji výzkumnou činnost přímo mezi aktéry fotbalového násilí. V minulosti, když jsem navštěvoval fotbalová utkání FC Zbrojovky Brno (dříve FC Boby Brno), jsem si vytvořil kontakty v jedné z těchto skupin. Díky těmto kontaktům a vlastní zkušenosti z chuligánského prostředí si mohu klást za cíl přinést nové poznatky přímo z prostředí fotbalových chuligánů a pokusit se osvětlit pohnutky a motivy, které je mohou do tohoto prostředí přivést a nějakým způsobem se v tomto prostředí dokonce „realizovat“.

⁹⁹ Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. Dokument: Činnost Ministerstva Vnitra v boji s diváckým násilím [online]. [cit. 19.11.2001 v 14:49] Dostupné z : <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

¹⁰⁰ Srov. Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. Dokument: Bezpečí na sportovních utkáních – Manuál pro fotbalové kluby [online]. [19.11.2001 v 14:49] Dostupné z : <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

6.2 Výzkumné otázky

Analýzu dostupné odborné literatury jsem využil pro orientaci v oblasti této výše zmíněné problematiky. Na základě zjištěných poznatků jsem si položil tyto výzkumné otázky:

- Jaká je souvislost fotbalového chuligánství se sociálním pozadím jedince?
- Jaká je motivace fotbalových chuligánů?

6.3 Úkoly empirické části práce

Před samotným výzkumným šetřením jsem provedl analýzu dané problematiky a vymezil jsem si teoretická východiska, z nichž jsem vyvodil tyto následující úkoly. Prvním úkolem je specifikace metod sběru a analýzy dat. Dále vyhledat aktéry fotbalového násilí v jejich přirozeném prostředí (fotbalové stadiony, restaurační zařízení, místa jejich schůzek). Na základě zúčastněného pozorování zvolit a vybrat vhodné jedince pro výzkum a získat klíčové informátory nezbytné pro validitu výzkumu. Navázat kontakt s těmito jedinci a provést s nimi neformální a narativní rozhovory a současně provádět další zúčastněné pozorování. Posledními úkoly jsou analýza a interpretace získaných dat a na jejich základě vytvořit případové studie, z kterých se stanoví závěry a doporučení pro teorii a empirii dané problematiky.

7 Metodika práce

7.1 Způsob výběru a charakteristika zkoumaného souboru

Výběr jedinců byl záměrně směřovaný k tvrdému jádru fotbalových chuligánů, kteří se přímo účastnili nebo dokonce stále účastní fotbalového násilí. Díky kontaktům z prostředí chuligánských skupin, které jsem v minulosti získal, jsem zaměřil svoji pozornost na skupinu jedinců, kteří se plně identifikovali se subkulturou fotbalových chuligánů.

Tato skupina fotbalových chuligánů čítala celkem osm členů mužského pohlaví ve věkovém rozmezí 28-33 let. Všichni jedinci pocházejí z Brna a také sympatizují z místním fotbalovým klubem FC Zbrojovka Brno. Jednalo se o jedince, kteří se mohou

řadit do skupiny apolitických chuligánů. Jako skupina nevykazovala známky nějaké vyšší organizace a propagace. Tato skupina neměla svůj vlastní název a ani žádným způsobem neprezentovala své aktivity, jak bývá u chuligánských skupin obvyklé. Jednalo se o autonomní skupinu jedinců, která měla svůj vlastní způsob vnitřní organizace. Jako skupina nebyla ve svých aktivitách závislá na jiných větších skupinách podobného charakteru a dokonce odmítala některé zaběhlé stereotypy chuligánského prostředí (např. odmítala se účastnit na domluvených bitkách, protože „*bitka musí být přece spontánní, aby měla tu správnou energii a vzrušení*“).

Mojí pozornost si tato skupina získala hlavně z důvodu její atraktivity z pohledu zkoumané problematiky, ale také její snadné dostupnosti a propustnosti do její vnitřní struktury. Většinu členů jsem znal již od raných dětských let a proto jsem se mohl lépe orientovat v jejich životních příbězích, náladách, postojích a hodnotách. Původně jsem tuto skupinu chtěl využít jako vstupenku mezi rozsáhlejší chuligánské prostředí fanoušků FC Zbrojovky Brno, ale po analýze odborné literatury jsem se rozhodl, že svoji pozornost budu směřovat právě na tuto specifickou skupinu fotbalových chuligánů a to z důvodů její výjimečnosti a neobvyklosti.

7.2 Použité metody a techniky práce

Výzkumná část práce se snaží zmapovat sociální pozadí konkrétních jedinců, kteří vyznávají subkulturu fotbalových *hooligans*. Pro účely této práce je sociální pozadí chápáno jako dynamická struktura, která zahrnuje vztahy a interakci mezi subjektivními a objektivními složkami. Mezi objektivní složky v této práci řadím především sociální prostředí (např. rodina, skupiny vrstevníků, party, gangy, městská čtvrť, fotbalový stadion), ve kterém se uskutečňují sociální vztahy a sociální vývoj zkoumaných jedinců. Subjektivní složky jsou charakterové vlastnosti, schopnosti, dovednosti, zkušenosti, osobní motivace fanoušků, které mají zásadní vliv na způsob trávení volného času a životní styl zkoumaných jedinců. Tyto složky dynamické struktury sociálního pozadí jsou zásadní pro utváření osobností a chuligánského jednání zkoumaných jedinců v prostředí fotbalového stadionu či chuligánské skupiny. Výzkumná část bude tedy orientována na sociální prostředí, životní milníky, pohnutky a motivy, které mohou jedince přivést do prostředí fotbalových chuligánů.

Pro výzkumné šetření jsem zvolil případovou studii, která patří mezi základní kvalitativní výzkumné přístupy. Pro metody získávání dat jsem zvolil kvalitativní dotazování ve formě neformálních a narativních rozhovorů a pozorování, zejména pak pozorování zúčastněné. Získaná data jsou prezentována ve formě zprávy o případových studiích, které mají narativní strukturu. Jako metoda vyhodnocení a interpretace je použita analýza dat případové studie orientovaná na případ a porovnání jednotlivých případů.

7.2.1 Případová studie

V pedagogických vědách podobně jako v ostatních společenských disciplínách patří případová studie k základním výzkumným designům. Detailní studium jednoho nebo několika případů je tradičně považováno za jeden z možných způsobů, jak porozumět složitým sociálním jevům. Historie využívání případových studií pro výzkumné účely je velmi dlouhá.¹⁰¹

V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Rozumíme tím sběr velkého množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Tím se předpokládá, že důkladné prozkoumání jednoho případu nám umožní porozumět případům podobným. Zkoumaný případ se vřazuje do širších souvislostí a můžeme ho také srovnat s jinými případy a lépe posoudit validitu výsledků.

Ve své práci využiji osobní případové studie, ve kterých jde o podrobný výzkum určitého hlediska či aspektu u jedné osoby. V našem případě se pozornost věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události (začlenění do skupiny fotbalových chuligánů). Zkoumají se tedy možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah. Může jít také o zachycení celého života.¹⁰² Případové studie životního příběhu, z nich činí výjimečnou výzkumnou strategii. Velmi často totiž bývají zohledňovány také různé dobové aspekty, vlivy rodiny či jiného sociálního prostředí.¹⁰³

Ve své práci však nebudu pracovat jen s jedním případem, ale s více případy. V takovém případě se podle Hendla jedná o mnohanásobných případových studiích nebo mnohopřípadových studiích. Analýza jednotlivých případů nám v průběhu celého

¹⁰¹ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha, 2007, 96.s.

¹⁰² Srov.HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 104.s

¹⁰³ MIOVSKÝ, M., Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha, 2006, 93-96.s.

výzkumu umožňuje sledování, popisování a vysvětlování případu v jeho komplexnosti, a díky tomu může dospět k přesnějším a do hloubky jdoucím výsledkům. Jejich prostřednictvím tak máme možnost lépe porozumět jednotlivým vztahům i celkovým souvislostem.¹⁰⁴

Podstatné vždy je, že v případové studii badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí. Cílem je interpretovat interakce mezi případem a okolím. Splnit takto nastavený úkol vyžaduje získání velkého množství údajů z řady rozmanitých zdrojů. Z tohoto hlediska je případová studie skutečnou výzkumnou strategií, a nikoliv jednotlivou technikou, neboť badatel kromě více informačních zdrojů využívá veškeré dostupné metody sběru dat. Klíčové jsou pro takto pojaté případové studie kvalitativní techniky, tj. všechny formy pozorování a rozhovorů, analýza dokumentů apod.¹⁰⁵

Data pro případovou studii nám mohou poskytovat rozhovory, záznamy pozorování nebo dokumenty. Užití všech tří typů však není obvyklé. Výsledná zpráva o případové studii by se měla stát v určité míře pro čtenáře zajímavým obohacením a překvapením. Studie musí být komplexní a měla by vyhledávat a navrhopat alternativní vysvětlení fenoménu a sledovat ho z různých perspektiv. Případová studie by měla obsahovat dostatek popisu dat různého charakteru, ale také by se měla snažit čtenáře zaujmout stylem svého zpracování, tedy snadnou a zábavnou čtivostí.

7.2.2 Pozorování

Pozorování je samozřejmou částí mnoha výzkumných akcí kvalitativního charakteru. Jednání a chování lidí jsou cílem prakticky každého zkoumání, jež se týká jedince nebo skupiny. Je zcela přirozené pozorovat různé projevy lidí. Rozhovory obsahují vždy směs toho, co je, a toho, co si o tom respondent myslí. Pozorování naproti tomu představuje snahu zjistit, co se skutečně děje.

Výzkumné pozorování lze klasifikovat podle různých dimenzí (např. skryté, otevřené; zúčastněné, nezúčastněné; strukturované, nestrukturované; v umělé situaci, v přirozeném prostředí; sebe samého, někoho jiného). Ve své práci jsem využil zejména zúčastněné pozorování, které patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění,

¹⁰⁴ MIOVSKÝ, M., Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha, 2006, 93-96.s.

¹⁰⁵ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha, 2007, 98.s.

kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč. Tato strategie se používá v případových studiích, které se soustřeďují na hloubkový popis a analýzu nějakého jevu.

Pozorovatel nefunguje jako pasivní registrátor dat, který stojí mimo předmětovou oblast, nýbrž se sám účastní dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje. Je v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data, zatímco se účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací. To vede k těsnějšímu přiblížení k předmětu a k možnosti odhalit vnitřní perspektivy účastníků. Mnoho otázek se ozřejmí pouze tímto přístupem.¹⁰⁶

7.2.3 Neformální rozhovor

Neformální rozhovor se spoléhá na spontánní generování otázek v přirozeném průběhu interakce (např. během zúčastněného pozorování v terénu). Informátor si přitom ani nemusí uvědomit, že jde o explorační rozhovor.

Nashromážděná data se liší od rozhovoru k rozhovoru. V mnoha případech se může s jednou osobou provést několik takových rozhovorů. Pak se otázky mění a probíhající interview staví na těch předešlých. Síla neformálního rozhovoru spočívá v tom, že zohledňuje individuální rozdíly a změny situace. Slabinou neformálního rozhovoru je to, že získání daného množství požadovaných informací trvá delší dobu. Kvalita informací také závisí na schopnosti tazatele vést takový rozhovor a ani srovnání dat z rozhovorů není jednoduché, protože struktura jednotlivých rozhovorů se liší.

7.2.4 Narativní rozhovor

Výchozím bodem pro použití narativního rozhovoru je skepse vůči možnosti získat přístup ke zkušenosti jedince prostřednictvím schématu otázka-odpověď. Při narativním rozhovoru není subjekt konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela volnému vyprávění. Vychází se z předpokladu, že existují subjektivní významové struktury o určitých událostech, které se vyjeví při volném vyprávění, a naopak neprojeví při cíleném dotazování. Při výzkumu nám může jít o určité předem definované téma v biografických jedinců.¹⁰⁷

¹⁰⁶ HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 191-193.s

¹⁰⁷ HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 176.s

Narativní rozhovor je zvláštní formou nestrukturovaného rozhovoru. Tazatel by se měl snažit dotazovanému pomoci vhodnými otázkami, doplňky, narážkami či komentáři, aby se vypravěč pokusil vyprávět o jevu, který je předmětem našeho zájmu. Tazatel tedy spíše podněcuje vypravěče a případně se ptá na nesrozumitelné části. Vypravěč by neměl být zbytečně přerušován a tazatel by neměl zasahovat do dějové linie. Cílem je získání co nejvíce autentického materiálu, u kterého je předpoklad, že způsob, jakým jej vypravěč strukturoval, dělil a časoval jednotlivé jeho části, zdůraznil či upozadil určité pasáže, je důležitý a je zdrojem velmi cenné informace o vypravěči samotném, o jeho životě, zkušenostech, prožitcích atd.¹⁰⁸

Ke klíčovým kritériím platnosti informací z narativního interview patří, aby se skutečně jednalo o vyprávění. Je možné připustit do jisté míry popisy stavů nebo vysvětlování důvodů a cílů. Hlavní váha by však měla být položena na vyprávění vlastního příběhu (od začátku do konce) nebo líčení vývojových procesů.¹⁰⁹

7.2.5 Analýza dat případové studie

Pro vyhodnocení a interpretaci dat případové studie je analýza jednou z metod v kvalitativním výzkumu. Analýza tedy znamená zpracování empirických dat takovým způsobem, abychom byli schopni nalézt odpovědi na položené výzkumné otázky. Analýza a interpretování dat je proto úzce provázáno jak s tématem, tak s cíli celého šetření. Pro případové studie nejsou vyvinuty čistě specifické analytické procedury, ale velmi často se postupy čerpají z etnografického designu nebo metody zakotvené v teorii.¹¹⁰

Ve své práci pracuji s analýzou orientovanou na případ, která uvažuje případ jako celistvou entitu a hledá konfigurace, asociace, příčiny a následky uvnitř případu, případně provádí komparaci mezi několika málo případy. Je orientovaná na proces. Případový přístup je vhodný při hledání specifických, konkrétních, historicky zdůvodnitelných konfigurací v malé množině případů.¹¹¹

Zpráva o případové studii bude mít narativní strukturu v podobě přímočaré zprávy. Tato struktura má styl držící se plynulého vyprávění bez zvláštního dělení. Pokud se

¹⁰⁸ MIOVSKÝ, M., Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha, 2006, 93-96.s.

¹⁰⁹ HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 176.s

¹¹⁰ Srov. ŠVARČÍČEK, R., ŠEDOŤOVÁ, K., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha, 2007, 109.s.

¹¹¹ HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 226.s

však analyzuje více případů, každému se věnuje zvláštní část a na závěr následuje část s přehledem a porovnáváním všech případů.

7.2.6 Kritéria validity případové studie

Pro zajištění validity případové studie se držíme běžných kritérií empirického výzkumu – konstruktové, interní a externí validity i reliability. Abychom zajistili konstruktovou validitu musíme využívat více zdrojů dat, dodržovat návaznost evidence a kontrolovat zprávy pomocí klíčových informátorů z terénu. Interní validita si žádá zejména v explanatorních studiích správnou identifikaci příčinných řetězců a určení podmínek pro platnost závěrů. Externí validita předpokládá vymezení možnosti přenositelnosti závěrů a zobecnění. Reliabilita nebo-li spolehlivost vyžaduje prokázání možnosti získání stejných závěrů, pokud by se studie opakovala. Cílem reliability je minimalizace náhodných a systematických chyb. Zdůrazňuje se zde potřeba podrobného protokolu studie, aby byla možnost přezkoušet výsledky posuzované studie ostatními výzkumníky.¹¹²

7.3 Organizace práce

Původně jsem zamýšlel kontakty získané z minulosti využít jako vstupenku do širšího chuligánského prostředí fanoušků FC Zbrojovky Brno. Ale po bližším prostudování dané problematiky jsem svoji pozornost zaměřil na autonomní chuligánskou skupinu, kterou jsem znal z minulosti. A to z důvodů jednak časových, ale také kvůli dobré znalosti a snadné dostupnosti této skupiny. Tato skupina se vyznačuje specifickým přístupem a pojetím fotbalového chuligánství. Tato specifičnost mne natolik zaujala, že jsem se rozhodl svoje šetření orientovat jejím směrem.

S členy výše zmíněné skupiny jsem provedl na podzim roku 2011 zúčastněné pozorování, na jejichž základě jsem ověřil předpokládanou atraktivitu specifického přístupu k chuligánství a vybral jsem vhodné jedince pro výzkum. S těmito vybranými jedinci jsem provedl v lednu a únoru roku 2012 neformální a narativní rozhovory, které poskytly potřebné informace k vytvoření případových studií. Zároveň s rozhovory jsem prováděl další zúčastněná pozorování a získané poznatky zaznamenával na záznamové

¹¹² Srov. HENDL, J., Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha, 2005, 341-342.s

zařízení a do terénních poznámek. Získané informace jsem vyhodnotil a vytvořil z nich samotné zprávy případových studií, které jsem následně porovnal a vytvořil závěry práce. Je nutné zdůraznit, že informace byly poskytnuty za příslibu absolutní anonymity zúčastněných a okamžitého smazání nahrávek po jejich zpracování.

8 Výsledky výzkumu

8.1 Osobní případová studie fotbalového chuligána W

Michal K. se narodil v roce 1979 v Brně jako prvorozený syn strojího inženýra a servírky se středoškolským vzděláním. Má jednoho bratra, který je o pět let mladší. Podle svých slov vyrůstal v harmonickém prostředí do patnácti let svého věku. *„Dětství!? Jako děcko jsem se měl fakt dobře. Měl jsem všechno co jsem chtěl. Tata s mamou vydělávali celkem slušný peníze a měli nás rádi, takže nám hodně dopřáli. Hodně jsme jezdili na výlety po různých hradech, zámcích a jinejch kulturních záležitostech. Celkem často jsme jezdili někam ven za hranice a to aj za komárů.¹¹³ Hodně jsme jezdili do Maďarska a východního Německa. Máti tam měla známý. Jó to byly fajnový časy,“* s úsměvem na tváři vzpomíná Michal.

Na základní škole neměl nikdy žádné větší problémy a patřil spíše k lepšímu průměru. *„Na základce mě to ještě bavilo. Učení mě šlo tak nějak samo. Nevzpomínám si, že bych se musel nějak moc učit. No a jako děcko jsem byl hodnej kluk. Občas jsem udělal nějakou tu blbost nebo klukovinu, jak se říká, ale nikdy to nebyl žádněj průser,“* stručně rekapituluje období na základní škole.

Michalův otec byl sportovně založen a proto také velmi často směřoval rodinné aktivity k sportovnímu vyžití. *„Tata to byl hráč. Jako děcko hrával závodně hokej aj fotbal. Až když začal chodit na vejšku, tak musel přestat s hokejem a zůstal u fotbalu. Vzpomínám si jak nás furt honil s nějakým balónem po hřišti. Když mě bylo šest, tak mě přihlásil do přípravy v Königu.¹¹⁴ Fotbálek ten mě fakt bavil. Byl jsem dobrej a nadějnej, tata furt každému vykládal, jak jednou budu kopat ligu, a jakej budu hráč. Trenéři mě měli rádi, protože jsem byl fakt gólovej. Hrával jsem ve středu útoku a byl*

¹¹³ Hovorový výraz označující komunistický režim před rokem 1989.

¹¹⁴ Slangový výraz pro označení městské brněnské části Královo pole, kde působil druholigový klub KPS Brno. Tento klub v devadesátých letech zanikl.

jsem hodně rychlej, takže pro mě nebyl problém dát dva, tři góly za špil.¹¹⁵ To byla moje deviza, jak říkával tata,“ vzpomíná na své sportovní začátky Michal.

První zlomový okamžik v Michalově životě nastal kolem čtrnáctého roku života. Michalův otec začal jezdit na služební cesty do Německa. *„Jak začal tata jezdit do Německa, tak to v podstatě odstartovalo úplnej konec rodinný pohody. Začal tam trávit spoustu času. Nejdřív jezdil jednou za čtrnáct dnů dom, ale pak si tam narazil kocóra¹¹⁶ a bylo vymalovaný. Přijel po dvouch metrech¹¹⁷ a akorát se vždycky pohádal z mamou. Ta byla na nervy a začala celkem dost chlastat. Asi po roce a půl co to takhle frčelo, se z mamou rozvedl. Mě s bráchou furt utěšoval, že všechno bude v ókeju¹¹⁸, že se budem vídat a takový ty sliby. Ale v podstatě nás odstřelil, pač na nás neměl vůbec čas. Od rozvodu jsme ho už vídali málo. Jednou za čas dojel a dal mamě nějaký ká¹¹⁹ a mě s bráchou zkoušel podirigovat, ale já mu to moc nežral. Přestal jsem si s ním rozumět a měl jsem na něj vztek. Asi po roce od rozvodu se mu narodilo děcko a to pak už moc za nama nejezdil, spíš zavolal poptal se co a jak, ale já mu ty jeho telefony přestal brát. Nebavilo mě to, poslouchat ty jeho kecy,“* trpce vzpomíná Michal a s posledními slovy zároveň udeří do stolu a náznakem si odplivne.

Dalším velmi výrazným okamžikem v životě Michala byl zdravotní úraz, který byl příčinou konce jeho sportovní kariéry a velmi výrazně ovlivnil průběh Michalova dospívání. *„Bylo mě šestnáct, když mě v jednom špile zramoval borec. Šlapákem mě zlámal nohu na třikrát. Půl roku v nemocnici a pak necelej rok rehabka, ale byla to těžká zlomenina a já už nikdy nemohl hrát fotbal. V podstatě můžu být rád, že můžu chodit. To byla pro mě šupa,¹²⁰ úplně mě to zlomilo. Bylo to zhruba půl roku po rozvodu našich, takže doma to nebylo moc růžový. Mama v té době hodně holdovala alkoholu a nebyla s ní pořádná řeč. Jediný co mě drželo nad vodou byl fotbal. Hodně jsem si od něj sliboval. Fakt jsem se viděl v první lize. Věřil jsem si, že se tím jednou budu živit. V té době už jsem hrál druhým rokem za Zbrojovku, takže jsem měl dobře našlápnuto. Ale na jednou konec.“* Při vzpomínkách na tuto nešťastnou událost se Michalovi vlije do tváře trpký úsměv a na chvíli se odmlčí. Je patrné, že tato událost v jeho životě nechala velmi negativní vzpomínku.

¹¹⁵ Slangový výraz pro zápas, utkání.

¹¹⁶ Slangový výraz pro ženské pohlaví.

¹¹⁷ Slangový výraz pro označení slova měsíc.

¹¹⁸ Slangový výraz přejatý z anglického výrazu „OK“.

¹¹⁹ Slangový výraz pro peníze.

¹²⁰ Slangový výraz pro ránu, úder.

Vlivem výše zmíněné události Michal přestal navštěvovat školu. Podle jeho slov se nedokázal srovnat se vzniklou situací a po dohodě s matkou přerušil studium na střední škole. „*Nedokázal jsem dohnat zameškaný učivo. Musel jsem se učit v nemocnici a sám doma. Máti měla problémy sama se sebou a spíš se starala o bráchu. Tata za mnou přijel jen jednou a to jsme se pohádali. Chtěl jsem se věnovat rehabce, v té době jsem ještě věřil, že budu moct hrát. Proto jsem si řekl, že ve škole dám pauzu a pak si ročník zopáknou až budu zdravěj a všechno bude v klidu,*“ vysvětluje Michal.

Toto rozhodnutí se stalo Michalovi osudným. Volný čas začne trávit s kamarády na ulici uprostřed brněnského sídliště. Nejvíce se v této době sblíží s Robertem¹²¹ a Davidem.¹²² „*Robert a David to byli kluci s kterejma jsem vyrůstal už od základky. Znal jsem je dlouho, ale když jsem hrával fotbal, tak jsem neměl tolik volnýho času, kterej jsem s nima mohl trávit. No a jak jsem se zotavoval, tak jsem chodil po venku a oni se mě dá se říct ujali. Cítil jsem se v té době sám a opuštěnej, kamarády co jsem znal s fotbalu už na mě neměli čas a já potřeboval někoho s kým bych zabil nudu.*“

Asi po čtvrt roce pilné rehabilitace se Michal dozvěděl, že už fotbal na vysoké úrovni nikdy hrát nebude. Tato informace měla velmi negativní odezvu v jeho dosavadním vývoji. „*Když mě to doktor řekl, tak jsem probrečel snad tejdenn doma v pokoji. Nedokázal jsem se s tím srovnat. Mama v té době často popíjela, takže doma bylo furt co pít. No a jednou jsem ji vzal flašku vodky a šel ji vypít k Robertovi.*“ Podle Michalova vyprávění se tento okamžik může považovat za zlomový. Od té doby už není týdne, ve kterém by se neopil. Tvrdí, že mu alkohol pomáhal smířit se s nepříjemnou životní situací.

„*No a pak to přišlo. Jednoho dne mě Robert a David vzali na fotbal do brněnskýho kotle. Před tím jsem byl na fotbale jen s tatou a jako žáček jsem podával míče při zápasech chlapů v Königu. Ale tohle bylo něco úplně jinýho. Robo chodil na špile Zbrojovky už od třinácti let, takže se v tom prostředí dobře vyznal. Seznámil mě s jeho kamošama a od té doby to začalo. Chlast, rvačky, provokace, vandalství a takový ty srandy chuligánskýho života,*“ Michal nadšeně začal vyprávět další kapitolu ze svého života Michal.

V sedmnácti letech se tedy Michal dostal do chuligánského prostředí, které ho zcela pohltilo. Dle jeho vlastních slov se s tímto prostředím plně identifikoval. Ze začátku se jen pomalu seznamoval s novými kamarády a prostředím fotbalové tribuny. Po necelém

¹²¹ viz. Osobní případová studie fotbalového chuligána X.

¹²² viz. Osobní případová studie Z.

půl roce se stal stálým členem malé chuligánské skupiny. „Ze začátku jsem chodil jenom na domácí špile, ale borci říkali, že výjezdy jsou lepší a že tam to je teprv vzrůšo. Z prvního výjezdu si moc nepamatuju, byl jsem vožralej jak nudla. Už cestou ve vlaku jsem se tak zrušil, že ze špilu si nepamatuju nic, než to jak jsem házel šavlu¹²³ na hajzlu. Druhej den, když jsem se podíval do zrcadla, tak jsem se zhrozil. Celej obličej jsem měl nateklej a samou modřinu. Později jsem se dozvěděl, že nás cestou na nádr přepadli spartáni a pořádně nám nasekali,“ s úsměvem vypráví Michal.

„No tenkrát jsme dostali pěkně nařezáno. Michal měl křest jak se patří se vším všudy. Cestou ze stadecu jsme se táhli pražskejma uličkama pěkně v náladičce a pořvávali jsme ty naše skandovačky. Michal byl fakt rozstřelené. Museli jsme ho ve dvou táhnout, nebyl schopné chůze. A jak si tak dem a skandujem, tak se nám v zádech objevila skupina asi tak třiceti spartánů. Nás bylo kolem deseti. Pokusili jsme se o útěk, ale Michal nebyl schopné ničeho, takže nás hned lapli a pěkně nás zmazali. Naštěstí někdo zavolal benga,¹²⁴ takže ten nášup netrval dlouho,“ událost Michalova prvního výjezdu vysvětluje Robert.

Od prvního výjezdu se Michal začal na plno věnovat chuligánství. Pravidelně navštěvoval se svými kamarády všechna utkání brněnského klubu. Začíná ochutnávat všechna chuligánská „dobrodružství“ plnými doušky. Zároveň si také začíná budovat závislost na alkoholu, která bude v pozdějších fázích jeho života výrazným zdrojem životních problémů. Michalova matka však netuší, jak tráví její syn volný čas, „máti nic nevěděla, ona se už o mě moc nestarala. Chodila do hokny¹²⁵ a celkem dost chlastala a ve škole jsem byl celkem v klidu. Učení mě šlo a těch pár hodin co jsem strávil za školou jsem ji vždycky nějak vysvětlil. Asi jsem se vždycky vyřádl o vikendu a přes týden jsem byl hodnej kluk,“ s úsměvem malého rošťáka dodává. Michalova matka v této době čím dál častěji svůj volný čas tráví se sklenkou alkoholu a to je možná důvod, že si nevšímá Michalových zájmů. Přesto všechno Michal zdárně ukončí studium na střední škole a po nějakém čase stráveném na pracovním úřadě, si nachází první zaměstnání ve stavební firmě.

„Když jsem dodělal školu, tak mama už byla dost nepoužitelná. Byla skoro furt nakašu.¹²⁶ To byl taky důvod proč jsem se z bráchou odstěhoval. Brácha měl čtrnáct a šel bydlet k babičce a já jsem si našel podnájem. Vypadl jsem z domu v devatenácti,

¹²³ Slangový výraz pro zvracení.

¹²⁴ Slangový výraz pro policisty.

¹²⁵ Slangový výraz pro práci, zaměstnání.

¹²⁶ Slangový výraz pro opilost.

takže si můžeš představit co se pak stalo. Všechn volnej čas jsem věnoval fotbalu a chlastu.“ Od svých devatenácti let žije Michal sám bez rodiny. Z jeho vyprávění vyplynulo, že se přestal postupem času vídat s matkou i s bratrem. „Máti se propila tak, že začala rotovat mezi různějma léčebnama a brácha ten byl z jinýho těsta. Po střední škole odjel za tatou do Německa, brácha na tatu nedal dopustit, protože ho podporoval finančně, když žil u babičky a taky za ním o prázdninách jezdil do Německa. Roky jsem ho neviděl ani neslyšel.“

Michal se tedy stal chuligánem na plný úvazek. Všechny peníze, které vydělá investuje do cest po zápasech a propíjí v hospodách se svými kamarády. Účastní se různých potyček, výtržností, rabování obchodů a benzinových pump při cestách spojených s venkovními zápasy a to i zahraničních výjezdů s reprezentací. Má štěstí a do přímých konfliktů se zákonem se příliš nedostává. „*Jako pár pokut bylo, ale nic velkýho. Nejvíc co se mě teda stávalo bylo zadržení a posláni na záchytku. Já byl snad na každé záchytce ve větším městě. Jako já měl trochu štěstí v tom mým alkoholismu, pač já byl vždycky tak nažraném,*¹²⁷ *že jsem stejně nebyl schopnej skoro ničeho,*“ s úsměvem dodává. To potvrzuje i Robert, „*jo Michal ten se vždycky ztrískal tak, že se někde vždycky ztratil a to hlavní mu uteklo, nebo byl absolutně nepoužitelnej a někde po cestě usnul. Hlavně nebyl nikdy rváč, on je prostě takovej ňouma. Co ho nejlip vystihuje tak to je taková storka,*¹²⁸“ Robert se usměje a nadšeně pokračuje, „*jedem do Prahy na mač a on se už cestou tam tak zničil, že vytuhnul úplně natvrdo. A když jsme přijeli do Prahy, tak se probral a jak leze ven z vlaku tak se mě ptá, – „ Kolik to skončilo?“ – Když se dozvěděl, že tam teprve dem, tak byl úplně rozmrzelej a během chvilky se zas zničil a zápas prospal na lavičce před stadecem. A to je náš Michal.“*

Michalův největší problém však nebyl konflikt ze zákonem, ale jeho životní styl, který nemohl být dlouho bez odezvy ze strany zaměstnavatelů. Postupem času se dostává do finančních problémů a to vlivem svého rozvíjejícího alkoholismu. Začíná mít problémy s docházkou do zaměstnání. Často střídá zaměstnavatele, protože není schopen plnit si své pracovní povinnosti. „*Jako stal se ze mě ál-kajda.*¹²⁹ *Jednu dobu to se mnou bylo hodně zlý. Do hokny se mě nechtělo a hlavně mě vždycky hned vyrazili. Tak jsem si začal pučovat u home creditu a providentu a takovejch těch lichvářskejch firem. No a to byl začátek konce. Pač jsem nikdy nestíhal vracet a po čase jsem se na to*

¹²⁷ Slangový výraz pro opilost.

¹²⁸ Slangový výraz pro příběh.

¹²⁹ Michalův vlastní výraz označující alkoholiky.

vybod nebo jsem si pučil jinde. Takzvaně klín klínem. Došlo to tak daleko, že jsem přišel o všechno co jsem měl. No každopádně jsem pak nějak čas bydlel tak nějak všelijak po kamoších nebo na ulici. První zimu jsem přežil ve squotu, taková opuštěná chatka v jedné zahrádkářské kolonii, druhou jsem se nějak probil, ani nevím pořádně jak. Chvilku jsem bydlel u jednoho kamoša, pak u druhýho, pár dnů u babičky se kterou jsem obnovil kontakt. Pak přišla třetí zima a já pochopil, že se takhle žít nedá.“ Díky kamarádům, kteří měli malou stavební firmu se dostal zase zpátky do života. Omezil pití a začal poctivě splácet dluhy. „Hodně mě tehdy pomohly kamoši a taky osud. Babička umřela a já zdědil její byt. Asi se jí zželelo nad mým osudem, tak ho v závěti odkázala mě. Byl to 2+1, tak jsem ho vyměnil za garsonku a pár peněz na nejnutnější dluhy. Jako nebýt toho, tak je ze mě boverák.¹³⁰“

Dnes žije Michal v malé garsonce a svoji budoucnost neřeší. Je stále zaměstnancem malé stavební firmy, jak sám s úsměvem dodává, „už pět let makám ve stejné firmě, což je můj osobák.“ Žádný vážný partnerský vztah neměl a podle svých slov po něm ani netouží. Na otázku jak vidí svůj budoucí život odpověděl: „No žádná hitparáda to nebude. Hokna, splátky, trocha alkoholu a samozřejmě fotbal, ale už jen opatrně. Dřív jsem si byl schopnej pučit si nemalý prachy, abych mohl jet třeba do Portugalska na repre na euro, ale dneska radši zajdu na fotbal do hospody, Zbrojovka stejně hraje hovno a na víc už to není co to bejvalo, možná se to změní, ale teď to nestojí za nic. Občas zajdu v Bastru na dostu,¹³¹ ale to je tak všechno. Nejsou love a na ulici se mě žít nechce.“

Tato případová studie odpovídá na otázku, co může přivést bezproblémového chlapce z celkem spořádané rodiny až na hranici zákona a společnosti. Dále nám odkrývá souvislosti fotbalového chuligánství se sociálním pozadím jedince. Z výše uvedeného je zřejmé, že v tomto případě sehrály roli určité události. První událostí byl rozpad manželství Michalových rodičů a druhou událostí se stal zdravotní úraz, který byl pro Michalův vývoj klíčový. „Jako rozvod rodičů mě zasáhl, ale myslím si, že víc mě poznamenal ten zdravotní úraz. Kdybych mohl hrát fotbal, byl bych dneska úplně jinde. Hlavně bych hrál fotbal a neměl bych čas na ty chuligánský srandičky,“ přiznává Michal.

¹³⁰ Slangový výraz označující bezdomovce.

¹³¹ Bastr slangové označení brněnské městské části Bystrc, kde působí divizní celek FC Dosta Bystrc-Kníníčky.

V sociálním vývoji sehrál rozvod rodičů významnou roli. Odcizení otce, z kterého plynula pozdější absence při Michalově výchově, či matčina prohlubující se závislost na alkoholu, z níž plynul nezáměr o Michalovy volnočasové aktivity. Michal se ocitl v složitých citových životních situacích, z kterých si sám nemohl nebo neuměl pomoci. Zůstal sám a to se možná stalo klíčové.

Důvod členství v problémové skupině chuligánů a z toho plynoucích pasivních zájmů, můžeme hledat v nešťastném zranění, které Michalovi zabránilo v realizaci pozitivně působící aktivity v podobě sportovní kariéry. Michal byl podle svých vlastních slov bezproblémový a žil běžným životem dospívajícího chlapce, který byl nadaný a dokázal obětovat veškerý volný čas svým aktivním zájmům. *„Když jsem hrával, tak mě nic jiného nezajímalo. Furt jsem byl na trenálu nebo na špilu. Dělal jsem proto všechno.“*

Průběžné zúčastněné pozorování pomohlo k odhalení některých Michalových charakteristik. Michal je přirozeně inteligentní a za normálních okolností spíše klidný a uzavřený do sebe. Nikdy se nesnaží upoutat na sebe pozornost. Je však snadno ovlivnitelný a nechá se snadno strhnout davem a to zejména pod vlivem alkoholu. Z vyprávění a zúčastněného pozorování je zřejmé, že alkohol hraje v životě Michala velmi významnou roli. *„Když su ožralej, tak su schopnej všeho a hlavně nad ničím nepřemejšlím. Je mi všechno úplně jedno a to mě právě na tom baví.“* Jeho závislost na alkoholu je evidentní. Byl jsem několikrát svědkem fyzických projevů závislosti na alkoholu (např. třes rukou, který ustal až po vyrovnání hladiny alkoholu v krvi). V podstatě se dá říci, že Michal střídá ve svém životě silné fáze alkoholismu se slabšími. Při rozhovorech prokazoval málo rozvinutou úroveň odpovědnosti za své chování. *„Myslím si, že jsem nikdy nikomu moc neuškodil. Těch pár věci, který jsem rozbil nebo ukradl nikomu nechybí. A v bitkách jsem stejně dostal většinu na čuňu já,“* zlehčuje Michal.

Na otázku co ho motivuje k fotbalovému chuligánství odpověděl: *„Co mě na tom všem baví? No asi trocha toho vzrušení a ta atmosféra, když se sejde hodně lidí a kotel huláká, pak to, že su s kamošama a můžu si dělat co chcu. No a hlavně ten chlast a ta náladička.“*

8.2 Osobní případová studie fotbalového chuligána X

Robert R. se narodil roku 1978 svobodné matce. Matka měla vysokoškolské vzdělání ekonomického směru a pracovala v brněnské pobočce velké firmy, která se zabývala výrobou zdravotnického materiálu. Po roce mateřské nastoupila zpět do práce a výchova Roberta byla přenesena na prarodiče. Do svých 12 let tedy Robert vyrůstal u svých prarodičů v Kniníčkách.¹³² „*Máti hodně pracovně cestovala, proto jsem vyrůstal u babky s dědkem. Jo bylo to dobrý dětství. Dědu si už moc nepamatuju, protože umřel, když mě bylo šest. Pamatuju si jenom, že jsme spolu chodili na ryby a vyprávěl mě furt nějaký pohádky, který si vymýšlel. No a babička, ta byla zlatá. Ta se o mě uměla postarat. Pořád mě pekla buchty, učila se semnou do školy, brala mě na různý výlety a tak různě. Byla prostě skvělá a rád na ni vzpomínám,*“ s úsměvem vzpomíná Robert.

Po babiččině smrti začíná Robert žít trvale s matkou v jejím bytě uprostřed velkého sídliště brněnské městské čtvrti Bystrc. „*Máti sice změnila hoknu, ale čas na mě moc neměla. Začala dělat u zahraniční obchodní firmy. Doma moc času netrávila a nahrazovala to penězma a dárkama co mě furt vozila ze služebek. Když byla doma, tak jsem byl s ní, a když odjela šel jsem ke strejdovi. A tak jsem furt pendloval. Strejda bydlel o dvě ulice níž, tak se to dalo,*“ upřesňuje Robert, v té době bylo Robertovi dvanáct let.

Na základní škole patřil k průměrným žákům, ale v sedmé a osmé třídě se objevují první náznaky problémového chování. „*S učením jsem problémy neměl. Na ty trojky jsem to vždycky nějak uhrál, ale chování to už byl problém. Byl jsem hrozně drzej a rád jsem se s učitelkama hádal a odporoval jim. Na víc jsme měli ve třídě celkem dobrou partičku, takže o zábavu bylo postaráno,*“ přiznává Robert. Objevují se první známky patologického chování. Na konci sedmé třídy dostává dvojku z chování za to že se na školním výletě s kamarády opil a poškodil vybavení pokoje. „*Ale to byla klasická klukovina. Kamoš šlukl¹³³ jeho tatovi litránek pálenky. Tak jsme to zobli¹³⁴ ještě s jedním kamošem a jak jsme byli v náladičce, tak jsme skákali po posteli a ona rupla,*“ vysvětluje s úsměvem Robert. V osmé třídě dostává také sníženou známku s chování, tentokrát to bylo za násilný útok na spolužáka v hodině tělesné výchovy. „*Hráli jsme fotbálek, no a jeden kluk mě tam dal kaple. Jak jsem spadl tak jsem si odřel fest koleno.*“

¹³² Brněnská městská část ležící blízko brněnské přehrady.

¹³³ Slangový výraz pro zcizení, ukradení.

¹³⁴ Slangový výraz pro vypití.

No vytočilo mě to tak, že jsem na něho co si zařval. On jenom odsekl, že to bylo čistý, tak jsem mu kopl balon do ksichtu a rvačka začala. Docela jsem mu naložil, chytl jsem úplně amok a mlátil jsem ho hlava nehlava. Musel nás od sebe odtrhnout až učitel. V té rvačce jsem mu zlomil nos,“ pobaveně vysvětluje Robert.

V této době už Robert začíná ochutnávat atmosféru fotbalové prostředí brněnského stadionu. Jak už bylo řečeno, Robert střídavě bydlí doma se svoji matkou a u strýčka s tetou. Sbližuje se s jejich syny Petrem a Pavlem, kteří ho ve třinácti letech poprvé vezmou sebou do brněnského kotle. *„Na ten zážitek si pamatuju, vidím to jak dneska. Vzali mě do kotle a já byl úplně hotovej. Ta atmosféra a tolik lidí, kteří skandovali. Prostě mě to dostalo. V té době byla běžná návštěva kolem deseti, dvaceti tisíc diváků a někdy i víc, to byla nádhera,*“ rozplývá se Robert.

Ve třinácti letech začíná Robertova chuligánská kariéra. První zhruba dva roky podle jeho vyprávění navštěvuje pouze domácí zápasy brněnského celku a to vždy v doprovodu obou starších bratranců. *„Na fotbal jsem mohl chodit jenom s něma. To byla mámina podmínka. Oni byli ode mě starší, Petr byl o pět let a Pavel o dva roky. Ze začátku to bylo v pohodě, ale postupem času mě to s nima přestalo bavit. Stávali jsme sice v kotlu, ale bokem. Mě to táhlo přímo do jádra dění. Taky mě furt hlídali a dirigovali. Jednou jsem hodil šutr na hřiště a Petr mě začal buzerovat, něco jsem mu odsekl a on mě dal pecku. Tehdy jsem pochopil, že s nima si to nikdy neužiju naplno.*“ Od této události si začíná Robert hledat jiné společníky.

Touto dobou je Robertovi kolem patnácti let a studuje na odborném učilišti učební obor tesař-truhlář. *„Nad výběrem školy jsem moc času nestrávil. Máma chtěla, abych šel na střední, ale já jsem neudělal přijímačky, tak jsem se rozhodl pro truhláře, pač se tam hlásil Martin. S Marťanem¹³⁵ sem seděl v lavici na základce a začali jsme spolu fandit Zbrojovce, takže nebylo o čem přemýšlet.*“ Zde pokračuje Robert ve vyprávění popisem určitých problémů a události, které během studia prožil. *„Dvakrát mě málem vyhodili. Poprvé to bylo za neomluvený hodiny, ale na konec se to vysvětlilo. Máma to za mě vyžehlila. A podruhé už to bylo horší. S Marťanem jsme pomalovali novou fasádu školy chuligánskejma grafitama. Proběhlo velký vyšetřování a někdo nás musel natřít.¹³⁶ Dopadlo to naštěstí tak, že jsme ty čmáranice museli sundat a samozřejmě použité materiál zaplatit,*“ vysvětluje Robert.

¹³⁵ Viz. Osobní případová studie Z.

¹³⁶ Slangový výraz pro udání.

Robertova matka začíná tušit, že chování jejího syna se začíná zhoršovat. Pokouší se vyvinout tlak, který by Roberta usměrnil. Přivádí si domů nového přítele a zkouší omezit pracovní vytížení. Ale tato opatření na Robertův vývoj nemají příliš zásadní vliv. *„Po každém průšvihů máma bulela a prosila mě ať se nad sebou zamyslím, že s takovou nedodělám školu, že skončím v kriminále a tak. Pak si dotáhla dom toho frajera, ale to nefungovalo. Asi půl roku to na mě zkoušel. Furt mě dával kázání, ale jednoho dne jsem ho poslal do hajzlu a trošku jsme se porvali. Máma pochopila, že to nevede nikam a on se odstěhoval. Máma pak furt brečela a mě jí bylo líto, tak jsem ji slíbil, že když budu moct chodit na fotbal a jezdit na výjezdy, tak budu sekat latku. No a máma na to přistoupila. Byl jsem docela překvapený, ale měl jsem radovana.¹³⁷“* Robertova matka k jeho překvapení na domluvu přistoupila a Robertovi ustoupila. Robert byl spokojen s tím, že dosáhl svého a na oplátku své chování dočasně usměrnil. *„Začal jsem hrát na dvě strany. Přes týden jsem byl hodnej klučina a plnil si školní povinnosti, ale za to o víkendu jsem ventiloval všechnu zadržanou energii. Máma mě věřila a nechávala mě volnej prostor. Já se snažil to nepřehánět. Užíval jsem si chuligánskejch krás života dál, ale byl jsem opatrný, když se něco semlelo, tak jsem se účastnil jen krátce a rychle jsem se dekoval z místa činu,“* směje se Robert. Přes všechny problémy přesto Robert skládá úspěšně závěrečné zkoušky a začíná si hledat zaměstnání.

„Našel jsem si práci v jedný truhlářský firmě. Vydělaný prachy jsem investoval do fotbalu a do zábavy. O prachy jsem v tý době neměl nouzi. Něco jsem si vydělal a ještě jsem byl štědře dotované od máti. Všechn volnej čas jsem zasvětil chuligánství. Nejvíc mě bavily výjezdy. To byly krásný víkendy. Kolikrát se stalo, že borci nemohli, tak jsem jel klidně sám. Jednou jsem jel do Olmiku na sigmu. Byl jsem lehce v náladě a jak si tak šlapu, tak před sebou uvidím šest olomóčáků, jak stojí na protější straně ulice. Hned na mě spustili nějaký provokace. Já na ně zařval: Proč je vás tak málo! Borci na nic nečekali a rozběhli se na mě. Nechtělo se mě nikam utíkat, tak jsem zůstal stát a čekal na ně. Jak ke mně přiběhli na nic jsem nečekal a jednoho jsem sundal, ale ten zbytek se na mě sesypal a já dostal mixnu.¹³⁸ Byl jsem dost rozbitej. Měl jsem zlomený žebro, z rypáku mě chcala krev a krk jsem měl spálené od toho jak ze mě rvali šálu. Špil jsem si stejně nenechal ujít. Došel jsem až na stadec a v klidu se podíval na zápas.“ Robert se tedy na plno věnuje svému koníčku. Jeho vyprávění se nese v duchu podobných

¹³⁷ Slangový výraz pro radost.

¹³⁸ Slangový výraz pro výprask.

příběhů. O fotbalových víkendech se účastní se svými společníky nejrůznějších výtržností, pouličních šarvátek, ale také drobných krádeží. V této době už nějaký čas experimentuje s drogami. Někdy mezi šestnáctým a sedmnáctým rokem poprvé okusí „kouzlo“ marihuany. V následujících letech okusí i jiné tvrdší drogy jako je např. pervitin.

V roce 1998 nastupuje na civilní službu do jedné z brněnských nemocnic. Na vojnu se Robertovi nechce a proto volí službu v nemocnici. Toto období se v životě Roberta stává velmi výrazným. V nemocnici se seznámí s Katkou, která pracuje v nemocnici jako zdravotní sestra. Po nějaké době spolu začínají žít ve společné domácnosti. Robert na čas zklidňuje i své chuligánské aktivity. Zhruba po roce spokojeného partnerského života Kateřina otěhotní. Robert si však dítě nepřeje a nutí Katku, aby se dítěte vzdala. Katka to však odmítá a Robert se svého požadavku vzdává. *„Já to dítě fakt nechtěl. Ale nedala si říct. Trošku jsme se hádali a já na konec ustoupil, protože na ženský neumím být zlej. Takže jsem se začal připravovat na otcovství. Ale po dvou měsících jsem se dozvěděl, že Katka mě byla nevěrná s jedním mladým doktorem. Byl jsem vzteklej a hned jsem si na něho došláp. Počkal jsem si na něj před nemocnicí, když šel z práce. Jak jsem ho uviděl, tak jsem mu pustil dvě pořádný pecky na nos a trefil jsem se dobře. Doktůrek se svalil na zem a hned to všechno vyklopil. Hned ten den jsem se odstěhoval zpátky k máti,“* vysvětluje událost Robert se zvláštním výrazem opovržení ve tváři. Katka si dítě nechala a Robert do dnes neví jestli je jeho otcem.

Po této události se Robertův život vrací zpět do zaběhnutých kolejí. Přes týden chodí do práce a o víkendech se věnuje chuligánství. V tomto období však prohlubuje svůj vztah k alkoholu a drogám. Začíná čím dál častěji užívat pervitin. Jeho chuligánské aktivity nabírají vzestupnou tendenci, která je plná agresivity. Při jednom výjezdu je Robert přistižen při trestném činu výtržnictví, když pod vlivem drog a alkoholu demoluje zařízení autobusové zastávky a napadne náhodného kolemjdoucího. Má štěstí a napadené osobě nezpůsobí téměř žádná zranění. Proto mu jsou soudem uloženy „jen“ veřejně prospěšné práce.

V roce 2001 při tragické nehodě Robertovi umírá matka. Tato nešťastná událost se Roberta hluboce dotkne. Po nějaký čas se Roberta zmocní celková apatie k životu. Přestává chodit do práce, ale i do společnosti. Uzavírá se do svého mikrosvěta a veškerý čas tráví uzavřen v bytě a pod vlivem alkoholu a drog utápí svůj žal. *„Když mě mamka umřela, tak jsem nebyl schopnej fungovat. Byla jediná koho jsem měl. I když jsem nebyl zrovna vzornej syn, tak jsem ji miloval. Podstatě jsem z bytu vycházel jenom na nákup.*

Nemusel jsem chodit do práce, protože po mémě jsem zdědil dost peněz a tak jsem doma jenom chlastal a kouřil trávu a občas si dal něco tvrdšího.“

Po nějakém čase osamocení se Robert opět ukazuje ve společnosti starých přátel. Začne zase navštěvovat utkání svého milovaného klubu. Trvalé zaměstnání nemá a ani po něm netouží. Nechává se najímat na příležitostné stavební práce, které mu obstarává jeden kamarád z dětství. *„To mě vyhovovalo, když jsem nechtěl jít do hokny, tak jsem zavolal, že nejdu a bylo,“* dodává Robert. Opět se dostává do konfliktu se zákonem. Je zadržen pro podezření ze spáchání trestných činů výtržnictví a poškozování cizí věci. *„Po jednom špilu jsme napadli slávisty na parkovišti a trošku jsme jim pocuchali auto,“* ušklíbá se Robert. Od soudu odchází s peněžitým trestem a povinností uhradit náklady na opravu poškozeného vozidla.

Robertův nespoutaný životní styl se podepsal na jeho fyzickém zdraví. Při jedné ze zpátečních cest z fotbalového utkání Robert zkolabuje. *„Jeli jsme ve vlaku celkem v klidu. Nedělali jsme žádnou rutyku, jenom jsme seděli, kecali a popíjeli pivka. Robert si odskočil na záchod, protože mu nebylo dobře a nevypadal moc zdravě. Asi po patnácti minutách, co se nevracel, mě to nedalo a šel jsem se ho zeptat, jak mu je. Neodpovídal. Začal jsem bouchat na dveře a on nic. Kolem zrovna procházela průvodčí tak jsem ji požádal o otevření dveří. Když jsme otevřeli, tak Robert ležel na zemi a nevypadal vůbec dobře. Na následující stanici jsme ho naložili do sanitky a ta ho odvezla do nemocnice,“* upřesňuje David.

Od této události Robert změnil životní styl. Na čas přestal s alkoholem i s drogami. *„V nemocnici mě doktoři řekli, že jsem měl velký štěstí. A jestli prej hodlám pokračovat v takový životosprávě, že se vysokého věku nedočkám. Hodně jsem o tom přemýšlel a řekl jsem si, že se na to všechno vyseru. Hodně mě pomohl strejda, kterej za mnou přijel. Po návratu z nemocnice jsem asi dva tejdny bydlel u něj. Sehnal mě celkem dobře placenou práci u jeho kamaráda ve firmě co vyráběla nábytek.“* Robert se vrací do života.

V současné době Robert stále pracuje ve stejné firmě, kde vyrábí nábytek. Žije se svou přítelkyní ve svém bytě a dle svých slov je šťastný. *„Dneska už to mám všechno za sebou. Jsme rád, že mám koc¹³⁹ a dobrou hoknu. Ted' momentálně na Zbrojovku moc nechodím, protože co je v druhý lize, tak mě to moc nebaví. Moje si to stejně moc nepřeje, protože ví co ve mně je. Spíš ted' chodím na Dostu, mám to blíž a účel to splní.*

¹³⁹ Slangový výraz pro ženu.

Dám si pivko trocha si zaskanduju a su spokojené. S alkoholem se držím zpátky. Dám si nanejvýš pět piv a valím dom. No a abych se přiznal, tak jednou týdně si zapukám trávu, ale tvrdý už jsem neměl tři roky,“ upřesňuje Robert a v jeho tváři je vidět spokojenost se současným stavem.

Robertovo chování, které v určitých obdobích vykazovalo výrazně sociálně patologické prvky, může mít příčinu v celkově nepodnětném prostředí. Významnou roli v něm sehrál faktor chybějícího mužského vzoru. *„Líbilo se mě, když mě starší borci brali jako rovnýho. Hodně jsem se před něma vytahoval a předváděl. Když jeden hodil kamenem, tak já hodil dvouma,*“ usmívá se Robert. Dalším neméně významným prvkem, který se podepsal na jeho vývoji, bylo velmi slabé vedení matky, která byla často pracovně vytížená a Robertovi nevěnovala příliš mnoho času. Dalo by se tedy říci, že tyto faktory můžeme považovat za klíčové a staly se stěžejními v důležitých etapách jeho sociálního vývoje.

Nemůžeme opomenout zdůraznění Robertova pasivního trávení volného času, které se ukazuje jako jeden z důležitých aspektů. V podstatě od dětství se Robert pohyboval v závadovém prostředí velkého sídliště, kde trávil svůj volný čas pod vlivem různých part a skupin stejně smýšlejících jedinců. Na otázku co ho vedlo k chuligánství odpověděl: *„Vzrušení a pocit, že někam patřím. A taky to, že jsem mohl provokovat, vyřvat se, vybít se.“*

Při pozorování Robertových projevů je zřejmé, že vztah k normám společnosti nestojí na příliš pevných základech. Jeho uspořádání životních hodnot bylo v značné části jeho života silně neuspořádané. Až špatný zdravotní stav Roberta přinutil přehodnotit způsob života, kterým do osudné události žil. Na druhou stranu ve vztahu k opačnému pohlaví ukazuje Robert své pozitivní stránky svého charakteru. K ženám se choval vždy hezky a citlivě. Dokonce se dokázal vzdát i svých chuligánských aktivit.

Členství ve skupině chuligánů pro něj bylo i v „pokročilejším“ věku stále atraktivní. V této skupině patřil, k těm, kteří určovali směr. Nebyl klasickým vůdcem, ale přesto na tuto malou sociální skupinu chuligánů měl značný vliv. Zde bych chtěl ještě zmínit, že Robert nepatřil mezi klasické rváče. Byl spíše provokatérem a typickým podpalovačem a to i za cenu rizika ohrožení vlastního zdraví. Pod vlivem alkoholu a návykových látek býval často agresivní a jednal vznětlivě. Častokrát jsem byl svědkem, kdy z ničeho nic Robert vyprovokoval svým jednáním konflikt s kýmkoliv a kdekoliv. Je pravdou,

že většina těchto konfliktů skončila bez následků, protože Robert volil většinou „jen“ verbální útok.

8.3 Osobní případová studie fotbalového chuligána Y

Martin V. se narodil v Roce 1978 jako prvorozený syn vojáka z povolání a státní úřednice. Se svým otcem a matkou žije v úplné rodině na Slovensku ve městě Martin. Když jsou Martinovi tři roky, rodiče se rozvádí a se svou matkou se stěhuje do Brna za matčinyho přítelem. Martin tedy vyrůstá s vlastní matkou a nevlastním otcem, který je také vojákem z povolání. Jeho matka si nachází zaměstnání u armády jako civilní zaměstnanec. Martinův nevlastní otec si přeje vlastní dítě a tak po dvou letech se narodí Martinovi sestra.

Nevlastní otec je velice přísný a Martina vychovává tvrdou rukou. Od první třídy je Martin trestán fyzickými tresty za jakékoliv provinění. *„Fotr mě mlátil snad za všechno co se mu na mě nelíbilo. Měl svůj vlastní ceník, kterým odměňoval moje špatný známky a poznámky ve škole. Za pětku jsem dostal pět ran vařečkou, za čtverec čtyři a za poznámku deset. Samozřejmě jak přibývaly problémy, tak přitvrzoval. Jak jsem byl větší, tak už mě mlátil hlava nehlava. Rapl jeden,“* vzpomíná s nechutí v hlase Martin.

Na základní škole s učením příliš velké problémy nemá, ale s chováním je to horší. Nemá žádné pozitivní aktivity a svůj volný čas tráví na ulici brněnského sídliště Bystrc. Dostává se do závadové party, kde pod vlivem starších kamarádů začíná páchat různé krádeže, které se odehrávají na různých místech celého Brna. *„Kradli jsme všechno a všude. Předháněli jsme se kdo toho ukradne víc. Bavilo mě to, byl to takovej adrenalinovej sport.“* Samozřejmě tyto činy nezůstávají bez odezvy. Martin je při svých krádežích několikrát chycen. Jeho nevlastní otec začíná stupňovat svoji vojenskou výchovu. *„Asi po třetí co mě chytli a přivezli mě dom, mě fotr tak zmlátil, že jsem si tři tejdny nesedl na prdel. Obě půlky úplně fialový. Od té doby jsem měl doma peklo. Zakázal mě úplně všechno. Chodit ven, televizu, furt jsem doma něco šušoval, leštil boty nebo se učil. To byla jeho specialitka. Podíval se do rozvrhu a pak to jelo. Jako čeština, matika ta byla na denním pořádku. Furt diktáty a počítání příkladů a když jsem se učil třeba dějepis nebo přírodopis, tak po mě chtěl, abych uměl celou kapitolu na z paměť slovo od slova. Dokud jsem mu to neřek, tak nedal pokoj. Jasně, že jsem mu na to sral, seděl jsem v pokoji a čučel do stropu,“* vysvětluje s odporem ve tváři Martin.

Výchovná opatření Martinova nevlastního otce se však mívá s účinkem. Martin svoji nevybitou energii ventiluje ve škole, kde je podle vlastních slov volný. Od šesté třídy má na vysvědčeních často snížené známky z chování. V této době Martin pravidelně kouří cigarety a když je příležitost začíná ochutnávat chuť a účinky alkoholu. „*Když mě fotr vychytil, jak hulím cigo za kotelnou, tak koupil krabku a já ji celou musel na balkóně před ním vykourit. Po každé cigaretě jsem musel udělat dvacet kliků a padesát dřepů. Asi u desáté jsem se pozvracel,*“ s úsměvem popisuje, „*ale stejně to bylo jedno. Hned druhý den jsem kóřil zase na truc. V podstatě každé trest mě nastartoval k ještě většímu průseru. Hodně věcí jsem dělal naschvál a na truc, jako protest proti němu,*“ dodává Martin.

Martinovo patologické jednání se stupňuje. Jednoho dne je i s kamarády při jedné nezákonné aktivitě přistižen a zadržen. „*Vzali jsme jednomu klukovi ze třídy klíče od bytu a o hodině volna jsme do bytu vlezli. Brali jsme všechno co nám padlo pod ruku. Věděli jsme, že maj byt narvanej drahejma věcma, ale nevěděli jsme, že maj hodně pozorný sousedy. Někdo na nás zavolal švestky.*¹⁴⁰ *Chytli nás před vchodem přímo s věcma v rukách. Fotr mě tehdá naložil těžký bomby. Vyfásl jsem rok v pastáku v Jihlavě,*“ popisuje svůj kriminální delikt Martin.

Ve třinácti letech je poslán přes diagnostický ústav do výchovného ústavu v Jihlavě, kde stráví jeden školní rok. Zde se seznamuje s hnutím skinheads a „přiučí“ se novým patologickým jednáním. „*Fotřík mě naučil rány přijímat a v pastáku jsem se je naučil rozdávat. Rvačky byly součástí pobytu. Seznámil jsem se s klukama co patřili ke skinům. Já nebyl nikdy nějaký velký rasista, ale bavilo mě být drsňák. Chvilu mě to drželo, ale pak jsem se na to vysral, protože chuligánství mě chytlo víc.*“

Po návratu z výchovného ústavu nastupuje na odborné učiliště, kde studuje učební obor tesař-truhlář, který navštěvuje i Robert.¹⁴¹ „*Jednou mě Robert řekl ať s ním jdu na fotbal, že se mě to bude líbit. Já neváhal a jednoho nedělního odpoledne jsem vyrazil s ním do kotle. Od první chvíle jsem věděl, že jsem našel to pravý místo pro mě. Chytlo mě to a nepustilo,*“ ušklíbá se Martin. Začíná Martinova chuligánská éra. První dva roky navštěvuje jen domácí zápasy a to ne zcela všechny. Nevlastní otec Martina drží zkrátka a proto se taky Martin nedostává do větších problémů. „*Ty první dvě sezóny jsem chodil jenom na domácí špile, když mě fotr pustil. Musel jsem ukecat máti, aby to s fotříkem dojednala.*“ V této době se Martin začíná věnovat bojovému umění, „začal

¹⁴⁰ Slangový výraz pro příslušníky policie.

¹⁴¹ Viz. Osobní případová studie X

jsem chodit na karate. Chtěl jsem se něčemu přiučit a hlavně fotr s tím souhlasil a já nemusel trčet zavřené doma,“ vysvětluje důvody, které ho k tomu vedly.

Nějaký čas se chování Martina zklidňuje. Ve škole nemá žádné velké problémy. *„Snažil jsem se sekat laťku, abych mohl chodit na špile. Tam jsem se vyřádil a to mě stačilo.“* Chuligánské aktivity provádí ve zmírněné formě. *„Moc jsem to nepřeháněl, protože jsem se nechtěl dostat do velkého průseru, doma jsem měl klid a to mě vyhovovalo. Využíval jsem davových akcí a dával jsem si bacha. Občas jsme někde někoho odchytili a dali jsme mu rychlovku. Prostě rychle mu pustit dvě tři šupy a rychle pila¹⁴² pryč,*“ nadšeně upřesňuje Martin.

Na začátku třetího ročníku Martin s Robertem pomalují novou fasádu školy chuligánskými grafity. Jsou však odhaleni a zvažuje se jejich vyloučení ze studia. *„Dopadlo to dobře. Rozhodli se, že nás nevyhodí. Naštěstí jsme nepomalovali velkej kus a bylo to z druhé strany budovy. Tak jsme to zamalovali a zalepili¹⁴³ matroš co na to padl,*“ upřesní situaci a hned navazuje dalším vyprávěním, *„ale doma na mě fotr nastoupil, že mě jako ztrestá. Jenže v té době už jsem ho přerostl a jak mě dával facky, tak jsem mu ji taky pustil. Trošku jsme se porvali, ale ne moc, máma začala rvát, tak jsme toho nechali. Od té doby mě dal pokoj, řekl mě, že jestli nedodělám školu, tak ať nechodím dom.“* Martin na konci třetího ročníku skládá úspěšně závěrečné zkoušky a začíná si hledat práci. *„Hned jsem si hledal hoknu, protože jsem chtěl vypadnout z domu. Nebavilo mě se furt dohadovat s fotrem. Asi po dvou metrech na pracáku jsem si našel místo ve stavební firmě.“* Po půl roce od ukončení studia si Martin nachází podnájem a odchází od rodičů. Od tohoto okamžiku se začíná na plno věnovat chuligánství. Začíná navštěvovat všechna utkání brněnského týmu. Účastní se různých potyček a výtržností spojených s chuligánskou činností.

„Začal jsem si užívat volnosti. Přes tejdén jsem chodil do haklu¹⁴⁴ a o víkendech jsem si užíval. Začal jsem se hodně rvát.“ Zde bych chtěl zmínit, že Martin se svým vystupováním a chováním opravdu řadí mezi nespoutané rváče. Pod vlivem alkoholu byl absolutně nezvladatelný. Na vlastní oči jsem několikrát zažil jeho agresivní chování. Většinou si v restauraci, hospodě nebo jiném zábavném podniku vytipoval svou oběť, kterou nemilosrdně napadl. Jeho útoky velmi často vykazovaly znaky hrubé agrese. *„Když ho chytl rapl, tak nepřestal dokud ten druhej neležel na zemi v kaluži své krve.*

¹⁴² Slangový výraz pro útěk.

¹⁴³ Slangový výraz pro zaplacení.

¹⁴⁴ Slangový výraz pro zaměstnání.

Když jsme ho chtěli odtrhnout, tak začal útočit i na nás. Ve tváři měl pohled psychopata a celej zakřečovanej si svou oběť do slova vychutnával. Nejlepší bylo ho nechat svému osudu, když to na něj přišlo. Bylo to s ním o průser někam chodit,“ vysvětluje David.

Dlouho netrvalo a Martin se dostává do konfliktu se zákonem. „*V Ostravě, když jsme šly ze špilu jsem napadl staršího chlápka. Měl štěstí, protože jsem si nevšiml policajtů co stáli kousek od nás. Stihl jsem mu pustit asi jenom tři šupy a hned jsem ucítil tvrdý rány na zádech. Dali mě celkem rychlou gumoléčbu¹⁴⁵ a sebrali mě.*“ Od soudu odchází s podmíněčným trestem za trestný čin výtržnictví.

Po této události Martin své chování na čas zklidňuje. Po nějakou dobu se vyhýbá rvačkám a výtržnostem. „*Nechtělo se mě do kriminálu, tak jsem si dával pozor. Když to na mě někde přišlo, tak jsem šel dom nebo jsem si s borcama zahulil trávu. Ta mě vždycky tak rozstřelila, že jsem byl krotkej jak beránek,*“ s úsměvem vysvětluje Martin. „*Hlavně mě přestali nalívat v hospodách, kde mě znali. Někam mě vůbec nechtěli pustit. Byl jsem po Bastru¹⁴⁶ celkem proflákej,*“ dodává.

Martin žije určitý čas „normálním“ životem. Chodí do práce a o víkendech navštěvuje utkání svého klubu. Seznamuje se s dívkou, která mu po půl roce známosti navrhuje, aby s ní odjel do Anglie. Martin souhlasí a na rok odjíždí i s dívkou pracovat na farmu na jihu Anglie. Zde prožívá šťastné období svého života. „*V Anglii to byla parádička. Vydělal jsem nějaký prachy. Byl jsem se podívat na Arsenal a na Chelsea, farmář nám sehnal lupeny. To byl zážitek, kterej nezapomenu do konce života. Atmoška byla festovní, celej stánek¹⁴⁷ hučel a pozpěvoval chorály. Prostě krása,*“ rozplývá se nad zážitkem Martin a pokračuje ve vyprávění, „*ale každá pohádka jednou končí. Monika byla zamilovaná a začala mě plánovat budoucnost, že budu ještě dva roky makat na farmě a peníze použijem na společný bydlení a pak svatba a děti, no prostě klasická havajka.*“¹⁴⁸ *Pochopil jsem, že je nejvyšší čas to ukončit.*“

Martin se po ročním pobytu v zahraničí vrací zpět do Brna. Nachází si podnájem a po dvou měsících i zaměstnání. Jeho život se vrací do zaběhnutých kolejí. Přes týden chodí do práce a o víkendu se věnuje chuligánství. Začíná opět vyhledávat konflikty a potyčky při fotbalových zápasech, ale také v restauracích a hospodách, kde tráví svůj volný čas. Při jedné hromadné bitce je zadržen. „*Po jednom špilu jsme na nádraží napadli skupinku spartanů. Byl jsem do tý bitky tak zažranej, že jsem si nevšiml,*

¹⁴⁵ Slangový výraz pro tvrdší zadržovací techniky příslušníků policie.

¹⁴⁶ Slangové upravení označení brněnské městské části Bystrc.

¹⁴⁷ Slangový výraz pro stadion.

¹⁴⁸ Slangový výraz pro ženu.

že dojely benga. Chytli mě zrovna, jak jsem kopal do jednoho spartána co ležel na zemi. Byl fest zřízenej,“ vysvětluje incident Martin. Tentokrát je Martin soudem odsouzen ke dvou letům odnětí svobody za trestný čin ublížení na zdraví. Ve svých dvaceti šesti letech nastupuje Martin výkon trestu.

Po roce a půl je propuštěn zpět na Svobodu. Nachází si zaměstnání a nový podnájem. Tímto trestem Martinova nezákonná činnost, alespoň co se týká té prokázané, skončila. *„Když jsem se vrátil z kameňu,¹⁴⁹ tak sem si začal dávat pozor. Zpátky se mě nechtělo. Takže jsem sice chodil na fotbal, ale už jsem se moc nezapojoval do výtržností a bitek. Po nějaký době jsem si našel Marcelu a ta mě drží zkrátka.*“ Marcela je dívka, s kterou v současné době Martin žije ve společné domácnosti. Plánují spolu svatbu a na jaře tohoto roku očekávají narození dcery.

Martinovo sociálně patologické chování může mít příčinu v celkově nepodnětném domácím prostředí, ale také v příliš tvrdé výchově nevlastního otce. Tvrdá výchova nevlastního otce často vedla k Martinově sociální izolaci, která v něm později vzbudila touhu začlenit se do nějaké skupiny – „někam patřit“. Martinovo členství v závadové partě se stalo pro jeho vývoj stěžejním. Velmi výrazně se na chování Martina podepsal pobyt ve výchovném ústavu, kde se dle svých slov , hodně „naučil“.

Při zúčastněných pozorováních se Martin projevoval často vznětlivě, podrážděně a někdy až afektivně. Jeho instrumentální agresivita byla zřejmě zvnitřněná. Býval vždy ten, který jako první vyvolával konflikty a pouštěl se do agresivních útoků. Pod vlivem alkoholu se Martin vždy chová velmi hrubě a ve rvačkách ventiluje svoji nahromaděnou energii. Pro zjištění příčin takového chování by však bylo potřebné psychologické vyšetření. Byl přirozeným vůdcem ve skupině chuligánů. Měl odpovídající fyzické parametry a intelektové schopnosti, které využíval k manipulování členů skupiny. Chuligánství mu zřejmě sloužilo k vybití jeho přebytečné agrese.

„Mě na tom bavily vždycky ty rvačky. Fotbal mě moc nezajímal, ale jak byla příležitost někoho někde zmazat, tak jsem neváhal ani chvíli,“ s úsměvem odpovídá na otázku týkající se motivace k chuligánství.

¹⁴⁹ Slangový výraz pro vězení.

8.4 Osobní případová studie fotbalového chuligána Z

David K. se narodil v roce 1978 do úplné rodiny strojního inženýra a učitelky na základní škole. Má jednu sestru, která je o dva roky mladší. Podle svých slov vyrůstal v harmonickém rodinném prostředí. Základní školu absolvoval blízko svého bydliště bez větších problémů. *„Učení mě nikdy nedělalo problémy. Většinou jsem měl vyznamenání. Asi mám dobrý geny po našich. Neříkám, že jsem byl úplnej svatoušek, ale moc problému jsem neměl. Občas nějaká ta klukovina, ale nic závažného,“* vzpomíná David.

„Jako malej jsem hrával fotbal za Bystrc. V naší rodině se sportovním aktivitám moc nedařilo. Táta nikdy nic nehrál a máma byla zaměřená spíš na umění. Sport se u nás v rodině provozoval v silně rekreační podobě. Táta s mámou kladli větší důraz na vzdělání. Na střední škole jsem si uvědomil, že ze mě profesionální sportovec nebude a proto jsem s fotbalem přestal a věnoval jsem se radši studiu,“ rekapituluje David své sportovní aktivity.

Po základní škole nastupuje David na střední školu a po úspěšné maturitní zkoušce nastupuje na vysokou školu. Podle vzoru svého otce i on se stává strojním inženýrem. Po absolvování základní vojenské služby nastupuje do zaměstnání, kde pracuje pod vedením svého otce. David neměl během svého studentského života, žádné velké problémy. *„Já se vždycky držel zpátky. Spíš jsem byl takovej pozorovatel. Nechtěl jsem zklamat moje rodiče. Neříkám, občas jsem se někde s někým porval, ale nic vážného, spíš jen takový to chlapecký žducháníčko, pár facek a konec,“* vzpomíná David.

„Na fotbal jsem začal chodit na střední škole. Od dětství jsem se znal s Robertem a Martinem. Jednou mě vzali sebou a mě se to líbilo. Tak jsem začal chodit pravidelně. Líbila se mě atmosféra, která v té době byla na svém vrcholu. Když přijela Sparta, tak přišlo kolem třiceti tisíc diváků a to už bylo fakt veselo. Brněnskej kotel byl mix různě smýšlejících lidí, chodili tam metalisti, chuligáni, skinheadi, vysokoškoláci a já nevím kdo všechno. Dneska je těžko uvěřitelný, že se mezi sebou nepozabíjeli. V té době byl fotbal v Brně u mladejch lidí v kurzu. Dost často se podnikaly útočný výpady na fanoušky hostů,“ vzpomíná David a rychle pokračuje ve vyprávění, *„Vzpomínám si, jak jednou jeden starší nácek, vyburcoval celej brněnskej kotel k útoku na fanoušky Sparty. Stoupl si doprostřed tribuny a začal tam žvanit nějaký kecy, že jsme přece brňáci a proto musíme ukázat těm z Prahy, jak se fandí v Brně a takový ty hovadiny. Asi*

po pěti minutovém proslovu zavelel k útoku. Skoro celej kotel opustil tribunu a rozběhl se k tribuně hostů, kde zaútočil na fanoušky Sparty. Část brňáků vběhla do sektoru hostů a začala se řezat ze spartánama, ale po chvilce bojů, byla vytlačena zpět před tribunu. V tom někdo vepředu zařval, ať začnou všichni házet kameny. Snad v jedné vteřině se k nebi vzneslo stovky kamenů a různých předmětů, který dopadaly na hlavy spartánů. Vzpomínám si, jak jeden skinhead vzal dlažební kostku a hodil ji ze dvou metrů jednomu pražákovi přímo do tváře. Ten se okamžitě složil k zemi. Trvalo to asi tak deset minut, než přiběhli těžkooděnci a vytlačily nás zpět na naši tribunu. Po téhle akci hodně spartánů odjíždělo v sanitkách.“

David se tedy od svých šestnácti let účastní chuligánských aktivit. Je nutné zdůraznit, že nikdy nepatřil k těm jedincům, kteří tyto konflikty provokovali. Jeho účast v těchto aktivitách byla dle jeho slov symbolická. *„Když jsem byl mladší tak mě vzrušovaly davový akce. Rád jsem to pozoroval, občas jsem hodil šutr nebo s někým se trošku požduchal, ale nikdy jsem nic neprovokoval. Bral jsem to jako takový dobrodružství. Později jsem se už moc neúčastnil spíš jsem to sledoval a pozoroval. Já vždycky chodil na fotbal především sledovat utkání a taky jsem o sobě nikdy netvrdil, že jsem chuligán. Když jsem se namotal do nějaký bitky, tak to většinou bylo v rámci sebeobrany nebo obrany mých kamarádů,“* zdůrazňuje David.

David v této malé chuligánské skupině byl spíše neoficiálním organizátorem. Sháněl lístky na zápasy, zajišťoval dopravu a plánoval různé jiné akce spojené s reprezentačním týmem. Při svých chuligánských aktivitách se nikdy nedostal do konfliktu se zákonem. *„Měl jsem štěstí, protože ty příležitosti určitě byly, ale vždycky to prošlo. Taky jsem nebyl zas tak aktivní jako Martin a Robert. Ty první tři roky, co jsem začal chodit na fotbal, jsem se účastnil chuligánství celkem často, ale v umírněné formě. Později jsem tyto aktivity přestal vyhledávat. Kluci začali být hodně agresivní a já se obával, že se dostanu do problémů o který nestojím. Takže jsem kluky, když to na ně přišlo, často ponechal vlastnímu osudu,“* vysvětluje David, ale hned s úsměvem ve tváři dodává, *„samozřejmě, že někdy se člověk problémům nevyhnul a musel se jim postavit čelem. Tyhle situace nastávaly především při venkovních utkáních. Šly jsme na vlak po zápase a po cestě na nás třeba zaútočily skupinky domácích chuligánů. To jsem se pak musel bránit nebo bránit kamarády.“*

Davidův „chuligánský“ životopis není příliš pestrý a proto moje otázky směřovaly spíše k popisu jednotlivých chuligánských aktivit. *„Co bylo hodně častým jevem mezi chuligánama? Tak určitě při výjezdech, to bylo cestování zadarmo. Když byla nějaká*

větší akce, kde cestovalo velký množství fanoušků na zápas a jelo se vlakem, tak skoro nikdo neplatil. Narvali jsme se vždycky do vagónů tak, aby průvodčí nemohl projít, tím jsme si zajistili, že nás nebude nikdo kontrolovat a proto jsme nepotřebovali ani lístek. Dalším typickým příkladem je odchod z hospody bez placení. Využívali jsme sílu davu. Velký množství chuligánů se nahrnulo do hospody, kde jsme se občerstvili, a pak jsme zase davově všichni odešli, samozřejmě bez placení. Většinou se nikdo na nic nezmohl a když se objevil nějaký hrdina, tak většinou nedopadl moc dobře. V davu je síla,“ usmívá se David a pokračuje ve vyprávění, „někteří jedinci, jako je například Robert s Martinem, chodili pít do hospod bez placení klidně i ve dvouch. Někde si sedli, dali si nějaký to pivo a kořalky, a pak se zdekovali. Nešlo jim ani tak o ušetření peněz, ale především o adrenalin a vzrušení.“

„Jednu dobu byly v kurzu benzinky. Tyhle akce byly ve spojení s autobusovou dopravou. Šlo v podstatě o stejnej princip. Všichni se nahrnuli dovnitř, vzali co unesli, a zase všichni pryč.“ Popisuje David. *„Domluvený bitky nás nikdy moc nezajímaly. Když není bitka spontánní, není to správný vzrušení. Já se nikdy nezúčastnil, ale Robert s Martinem se párkrát účastnili. Moc je to nenadchlo, protože to prý nebylo ono. Martin mě jednou vyprávěl, jak šel na domluvenou bitku v Ostravě. Bylo domluveno dvacet na dvacet, jenom na pěsti a kdo padne na zem je vyřazený. Když přišli na místo, tak na ně čekalo zhruba padesát ostraváků vyzbrojených tyčkama, obklíčili je a dali jim pěknou nálož. Martinovi zlomili ruku a od té doby přestal domluvený bitky navštěvovat,“* popisuje David tento fenomén chuligánů.

Z Davidova vyprávění je zřejmé, že svým chováním není typický chuligán, ale spíše fanoušek. Jeho členství ve skupině chuligánů vyplynulo spíše ze známosti a z kamarádství s těmito jedinci. Všechny členy této malé chuligánské skupiny znal osobně od svého dětství. David je velice inteligentní a při setkáních projevoval sociální zdatnost. Dokázal být dostatečně sebekritický a dobře si uvědomoval, že některá jeho jednání nebo jednání jeho kamarádů, nebyla v souladu se společenskými normami.

Důvod, proč jeho jednání v chuligánském prostředí nevykazovalo znaky takového extrémního rozsahu, jako u jeho kamarádů nebo jiných chuligánů, můžeme hledat v jeho harmonickém rodinném prostředí. Dle jeho vlastních slov, nikdy nechtěl zklamat rodiče, protože si jich vážil a měl je rád. David je silnou osobností, která je těžko ovlivnitelná. Vždy se rozhodoval sám za sebe a za každé situace je schopen racionálního uvažování. David nikdy nepodléhal vlivu návykových látek a jako jediný

ze skupiny je nekuřák. Což můžeme považovat za důkaz jeho zdravého postoje a silné osobnosti.

Na otázku týkající se motivace k chuligánství odpověděl: „*Já se nepovažuji za chuligána. Na fotbal jsem chodil kvůli samotné hře. Když jsem byl mladší, tak mě vzrušovaly davové akce, ale málo kdy jsem se nechal strhnout. Bavilo mě spíš tyhle akce sledovat než je provokovat a vyhledávat. Nemyslím si, že bych byl rváč, ale když nebylo vyhnutí, tak jsem se klidně porval, ale jak říkám většinou šlo o obranu než o útok.*“

8.5 Komparace případových studií

Tato část práce je zaměřena na zodpovězení výzkumných otázek a hledání souvislostí mezi fotbalovým chuligánstvím a sociálním pozadím jedince. Zejména sociální vývoj jedince můžeme považovat za jeden z nejvýznamnějších činitelů, který může vést jedince k vstupu do chuligánského prostředí. Zajímají nás zejména společné nebo podobné rysy v sociálním vývoji zkoumaných jedinců. Ne méně důležitým objektem zájmu jsou osobní motivační faktory, které vedou jedince do tohoto závadového prostředí, kde realizuje své patologické jednání ve formě chuligánských projevů, které pokračují i přes nepříjemné důsledky, jež přinášejí.

Je zřejmé, že rodina je primárním zdrojem socializačních podnětů. Prostřednictvím interakce s rodiči se dítě učí, jak se vztahovat k jiným lidem, jak se k nim chovat. Lze s určitou mírou pravděpodobnosti tvrdit, že se naučí to, co pak uplatní v adolescenci, a nakonec i v dospělosti. Úplnost rodiny se jeví jako významný a výzkumně se stále potvrzující faktor související s dětskou agresivitou.¹⁵⁰ Můžeme tedy říct, že největší vliv na harmonický vývoj jedince v dětství má rodinné prostředí. Z výše uvedených případových studií vyplývá, že tři jedinci pocházejí z neúplných rodin. U jednoho z případů dochází k rozpadu úplné rodiny ve velice citlivém věku pozdní puberty a začínající adolescence, a v druhém případě je otcovská role suplována otčímem, který volí příliš tvrdý způsob výchovy.

Čermák uvádí, že dětem z neúplné rodiny, nebo dětem, u kterých nebyla naplněna jedna z rodičovských rolí, chybí zdravý společenský vzor, pozornost a dostatek láskyplného zájmu. Těmto dětem se nedostává potřebné a kvalitně strukturované a vřelé

¹⁵⁰ ČERMÁK, I., Dětská agrese. Brno, 1998, 4.s.

citové vazby. Následkem toho je disharmonický vývoj dítěte, který později může stát za jeho patologickými projevy.¹⁵¹

Tyto teorie nepřímo potvrzuje čtvrtý zkoumaný jedinec, který pochází z úplné rodiny. Jako jediný z celé skupiny dosáhl vysokoškolského vzdělání a také jako jediný neměl problémy s návykovými látkami či alkoholem. Patologické formy chování se u něj objevují opravdu zřídka, a když, tak ve velmi mírné podobě většinou pod vlivem skupinové interakce plynoucí z dynamických změn v chuligánském prostředí.

Nedostatečné formování osobnosti zkoumaných jedinců v průběhu dětství a dospívání, můžeme zařadit mezi důležité aspekty vedoucí k fotbalovému chuligánství. U poloviny z nich se projevovalo nedůsledné vedení ze strany rodičů či jednoho rodiče. Bylo jim poskytnuto příliš mnoho volnosti a také nebyly dostatečně vymezeny hranice jejich chování. V jednom případě byla možnou příčinou patologických jednání až příliš tvrdá a nepřiměřená výchova ze strany nevlastního otce. Především fyzické tresty, které byly časté a nepřiměřené, stupňovaly u tohoto jedince odhodlání plné vzdoru a agrese. Výchova násilím pěstuje u dětí nejenom chybnou představu o přístupnosti agrese, ale učí je také způsobům, jak nejučinněji násilí použít.¹⁵² Zásadním problémem u většiny zkoumaných jedinců bylo pasivní trávení volného času v prostředí závadových part. Příčinu můžeme hledat v nedostatku volnočasových aktivit, které by měly pozitivní charakter.

Lorenz uvádí, že sport je jedna z nejdůležitějších aktivit, která mimo jiné přispívá k pozitivnímu vybití agrese. Zabraňuje sociálně škodlivému působení agrese a vychovává člověka k uvědomělému a zodpovědnému ovládnutí jeho instinktivních bojových reakcí. Podle něj sport působí pozitivně i tím, že umožňuje skutečně nadšené závodění mezi nadosobními společenstvími.¹⁵³ Za jeden z hlavních průvodních jevů fotbalového chuligánství můžeme považovat právě zmíněnou agresi.

Příčinou fotbalového chuligánství mohou být tyto aspekty: neúplnost rodiny, nenaplnění jedné z rodičovských rolí, absence mužského vzoru, neodpovědné sociální prostředí, disharmonický vývoj, citová deprivace, nekompetentnost ve výchově, nedostatek volnočasových aktivit, pasivní trávení volného času, nenaplnění sociální role v běžné společnosti, členství v závadových partách.

¹⁵¹ Srov. ČERMÁK, I., Dětská agrese. Brno, 1998, 4 -11.s.

¹⁵² ČERMÁK, I., Dětská agrese. Brno, 1998, 19.s.

¹⁵³ Srov. LORENZ, K., Takzvané zlo. Český Těšín, 2003, 223.s.

Nalézt jednoznačnou odpověď na otázku týkající se motivace k fotbalovému chuligánství je velice obtížné. Sami zkoumaní jedinci a ani ostatní členové malé chuligánské skupiny nedokázali jednoznačně odpovědět. Nejčastěji byly zmiňovány tyto faktory: baví mě síla davu a pocit volnosti, baví mě rvačky a provokace, vzrušení z atmosféry, pocit někam patřit, zabavit se agrese, vybit se, vyřvat se.

Po zúčastněném pozorování lze konstatovat, že mezi hlavní motivy vedoucí k členství v chuligánské skupině, můžeme zařadit potřebu jedince někam patřit, získat skupinový status a adekvátní roli, čehož v běžné společnosti nemusí být schopen. Sdílení hodnot a norem, které jsou odlišné od běžné společnosti, se také stává důležitým motivem k členství mezi chuligány. Z psychologického hlediska to může být zejména potřeba ventilace agresivních sklonů. Výše uvedené motivační faktory se vyskytovaly nejčastěji, ale nemohou být s ohledem na individualitu jedince paušalizovány.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabýval problematikou fotbalového chuligánství. V teoretické části jsem se pokusil shrnout dosavadní poznatky týkající se tohoto fenoménu. V prvních kapitolách této práce jsem uvedl stručnou analýzu sportovního diváctví a jeho historie. V následujících kapitolách jsem se snažil popsat strukturu fotbalového publika a organizované skupiny fanoušků. V dalších částech jsem svoji pozornost zaměřil na samotné chuligánství. Snažil jsem se co nejvíce popsat subkulturu chuligánů, jejich projevy, základní typologii, příčiny chuligánského násilí a historii chuligánství. V poslední kapitole teoretické části zmiňuji některá opatření proti fotbalovému násilí v České republice.

Praktická část této diplomové práce se snaží ukázat chuligánské prostředí z pohledu samotných aktérů. K zachycení co možná nejrealnějšího obrazu rodinného a sociálního prostředí, které působilo na osobní vývoj zkoumaných jedinců, jsem využil kvalitativní strategie osobních případových studií. Tyto případové studie umožnily objektivně přiblížit a popsat některá chuligánská jednání zkoumaných jedinců a pohnutky, které je přivedly a udržely v chuligánském prostředí.

Výzkum jsem záměrně směřoval k apolitické chuligánské skupině, která byla svým přístupem k chuligánství specifická. Tato skupina nevykazovala znaky hlubší vnitřní organizace, neměla žádný jasně daný název a své aktivity nezveřejňovala tak, jak je u takovýchto skupin obvyklé. Většina členů pocházela ze stejné brněnské městské čtvrti a většina se také mezi sebou znala od dětství. Tato skupina svými projevy odmítala některé stereotypy, které jsou pevnou součástí chuligánského prostředí.

V odborné literatuře jsem se setkal s výzkumy, které byly většinou orientované na ultrapravicově orientované chuligánské skupiny. Proto si myslím, že tato práce přináší jiný nový úhel pohledu na problematiku chuligánství. Bylo by dobré, kdyby se v budoucnu objevily práce, které by byly zaměřené právě na tyto malé chuligánské skupiny, které jsou apolitické nebo levicově orientované. Myslím si, že by mohlo být zajímavé porovnat sociální aspekty, hodnotové orientace a motivace k chuligánství, mezi těmito odlišně orientovanými skupinami chuligánů.

Z pohledu praxe je nezbytně nutné věnovat pozornost zejména primární prevenci zkoumaného jevu. Sekundární a terciární prevence se jeví s pohledu tohoto šetření jako málo účinná. Sekundární prevencí se zabývají různé instituce jako jsou Rada Evropy,

Evropská Unie, UEFA, FIFA a národní fotbalové svazy. Důležitou složkou je také sociální práce s cílovou skupinou fotbalových fanoušků, která do určité míry působí na běžné fotbalové diváky, avšak jako prevence chuligánství je dle mého názoru nedostatečná.

Terciární prevence se zabývá především represivními opatřeními, která směřují proti samotným aktérům fotbalového násilí a jejich chuligánských projevů. Tato opatření účinně eliminují násilí na fotbalových stadionech, ale to se přesouvá mimo ně, a tím tento problém tedy neřeší. Nejtvrdějším opatřením terciární prevence jsou tresty odnětí svobody, ale i ty nejsou z zcela efektivní a účinná. Značná část trestaných chuligánů se dopouští recidivy.

Primární prevence je dle mého názoru nejúčinnější. Zde by měla být zahrnuta kompetentnost ve výchově v rodině i ve škole. Tyto instituce by se měly snažit vyvinout vzájemnou interakci s dostatkem empatie, která by měla být orientována na správný hodnotový systém. Důležitým se jeví důraz na pozitivní volnočasové aktivity a nácvik autoregulace.

Resumé

V diplomové práci jsem se zabýval problematikou diváckého násilí chuligánských skupin. V teoretické části jsem se pokusil shrnout dosavadní poznatky týkající se fotbalového chuligánství. První kapitoly se věnují sportu a sportovnímu diváctví v jeho historickém kontextu. Dále je uvedeno rozdělení fotbalového publika a stručný popis vybraných organizovaných skupin fotbalových fanoušků. Následují kapitoly věnující pozornost samotnému fotbalovému chuligánství, kde je popsána subkultura chuligánů, historie a vývoj chuligánství, základní typologie, příčiny a projevy chuligánského násilí. Poslední kapitola teoretické části se zabývá politikou proti fotbalovému násilí v České republice.

Praktická část této práce je zaměřena na kvalitativní výzkumné šetření, které je uskutečněno v prostředí malé chuligánské skupiny „podporující“ fotbalový klub FC Zbrojovka Brno. Mezi členy této chuligánské skupiny bylo provedeno zúčastněné pozorování na jehož základě byli vytipováni jedinci se kterými byly vedeny neformální a narativní rozhovory. Z rozhovorů byly sestaveny osobní případové studie, které se snaží přiblížit a popsat sociální pozadí a chování zkoumaných jedinců. Dále se tato část práce pokouší o shrnutí motivačních faktorů, které jedince v tomto prostředí udržují i přes nepříznivé důsledky, jež přinášejí.

Anotace

Daniel Barák. Sociální pozadí a chování fotbalových fanoušků FC Zbrojovka Brno. Diplomová práce. 80 stran.

Tato diplomová práce se zabývá problematikou fotbalových chuligánů. Stručná analýza sportovního diváctví v historickém kontextu, struktura fotbalového publika a organizované skupiny fanoušků. Popis subkultury chuligánů, základní typologii, projevy a příčiny chuligánského násilí. Politika proti fotbalovému násilí v ČR Cílem kvalitativního výzkumu bylo prokázat souvislost fotbalového chuligánství se sociálním pozadím jedince a pokusit se rozkrýt motivaci fotbalových chuligánů.

Klíčová slova

Fotbalové násilí, fotbalový chuligáni, projevy a příčiny fotbalového chuligánství, fotbalové publikum

Annotation

Daniel Barak. Social background and behavior of football fans FC Zbrojovka Brno. Thesis. 71 pp..

This thesis deals with football hooligans. A brief analysis of sports spectatorship in a historical context, the structure of the football public and organized groups of fans. Description of the subculture hooligans, basic typology, symptoms and causes of hooligan violence. Policy against football violence in the Czech Republic. The aim of qualitative research was to establish a link with football hooliganism and social background of the individual to try to uncover the motivation of football hooligans.

Keywords

Football violence, football hooligans, symptoms and causes of football hooliganism, the football audience.

Seznam použité literatury

1. BEDŘICH, L., *Fotbal rituální hra moderní doby*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006, 195.s. ISBN 80-210-3927-2
2. BUFORD, B., *Sám mezi rowdies*. 1.vyd., Nové Sedlo u Lokte, 2005, 237 s. ISBN 80-903556-0-9
3. ČERMÁK, I., *Dětská agrese*. Brno, 1998, 22 s. ISBN 80-7204-098-7
4. DANICS, Š. KAMÍN, T. *Extremismus, Rasismus a Antisemitismus*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, 151 s. ISBN: 978-80-7251-286-7
5. GIULIANOTTI, R., *Football, Violence and Social Identity*. London and New York: Routledge, 1994, ISBN 0-415-09838-6
6. GOODHEAD, G., *My proti nim*. 1. vyd. B/B art Praha, 2003, 205 s. ISBN 80-7341-243-8
7. HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-04-02
8. HORNBY, N., *Fotbalová horečka*. 1. vyd. B/B art Praha, 1992, ISBN 80-7257-861-8
9. CHARVÁT, M., *Hostilita ve sportovním prostředí*. 1.vyd., Brno, 2008, 89 s. ISBN 978-80-254-3146-7
10. KING, M., KNIGHT, M., *Hoolifan 30 let násilí*. 1. vyd., Nové Sedlo u Lokte, 2005, 175 s. ISBN 80-903556-1-7
11. KING, J., *Anglie hraje venku*. 1. vyd. B/B art Praha, 2006, 260 s. ISBN 80-7341-742-1
12. LE BON, G. *Psychologie davu*. Praha: KRA, 1997, 194 s. ISBN 80-901527-8-3
13. LORENZ, K., *Takzvané zlo*. 2. vyd., Český Těšín, 2003, 234 s. ISBN 80-200-1098-X

14. MAREŠ, M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. 1. vyd. Praha: Barrister & Principál, 2003, 655 s. ISBN 80-8659-845-4
15. MAREŠ M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury*. Brno: Barrister & Principál, 2004, 184 s. ISBN 80-903333-0-3
16. MIKŠÍK, O., *Hromadné psychické jevy: Psychologie hromadného chování*. 1.vyd., Praha: Karolinum, 2005, 269 s. ISBN 80-246-0930-4
17. MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4
18. NIKL, J., VOLEVECKÝ, P., *Divácké násilí*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, Katedra kriminologie, 2007, 63 s. ISBN 978-80-7251-249-2
19. OLIVOVÁ, V., *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia, 1988. 207.s., ISBN 59-085-88
20. OLIVOVÁ, V., *Lidé a hry: Historická geneze sportu*. 1. vyd., Praha: Olympia, 1979, 604.s. ISBN 27-076-79
21. PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha :Academia, 1998, ISBN 80-200-0982-5
22. PLENDERLEITH, I., *Ve stínu tribuny*. 1. vyd. B/B art Praha, 2001, ISBN 80-7341-177-6
23. POLEDNE, A., *Největší katastrofy 20. století*. 1.vyd., Praha: Volvo Globator, 2001, 153 s. ISBN 80-7207-423-7
24. SEKOT, A., *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003, 191 s. ISBN 80-7315-047-6
25. SEKOT, A., *Sociální dimenze sportu*. 1.vyd., Brno, 2004, 245 s. ISBN 80-21-3581-1
26. SEKOT, A., *Sociologické problémy sportu*. 1.vyd., Praha: Grada, 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-2562-8

27. SLEPIČKA, P., *Sportovní diváctví*. 1. vyd., Praha: Olympia, 1990, 209.s. ISBN 80-7033-012-0
28. SLEPIČKA, P., *Divácká reflexe sportu*. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2010, 181 s. ISBN978-80-246-1838-8
29. SMOLÍK, J., *Fotbalové Chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. 1.vyd., Karlovy Vary: Zdeněk Plachý – vydavatelství & nakladatelství, 2008, ISBN 978-80-903556-3-7
30. SPURNÝ, J., *Psychologie násilí*. Praha.1. vyd., 1996, 134 s. ISBN 80-85858-30-4
31. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

Internetové zdroje

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hooligans> [cit. 26.10.2011 ve 16:47]

<http://skkarvina.blog.cz/1108/ultras-nerovna-se-hooligans> [cit. 26.10.2011 v 19:13]

<http://www.advojka.cz/archiv/2009/4/spolu-i-proti-sobe> [cit. 26.10.2011 ve 17:24]

CARNIBELLA, G. et al. *Football violence of Europe : A report to the Amsterdam Group* [online]. Oxford : The Social Issues Research Centre, 1996 [cit. 30.10. 2011]. s. 5. Dostupné z: http://www.sirc.org/publik/football_violence.pdf

BÍLÁ, J., Anotace publikace LEHMANN, A., *Povyk kolem fotbalu*. [online] [cit. 7.11.2011] Dostupný z:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2001/01_01/chulig.html

Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. Dokument: Kriminalita – Divácké násilí [online]. [16.11.2011 v 14:22] Dostupný z :

<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Internetová stránka LIDOVÝCH NOVIN. Článek: Soudní síň přímo na stadionu. [online] [16.11.20011 v 13:15] Dostupné z : http://www.lidovky.cz/ln-soudni-sin-primo-na-stadionu-d32/ln_domov.asp?c=A080506_192936_ln_domov_mtr

Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. Dokument: Činnost Ministerstva Vnitra v boji s diváckým násilím [online]. [cit. 19.11.2011 v 14:49] Dostupné z : <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Internetový portál MINISTERSTVA VNITRA ČR. Dokument: Bezpečí na sportovních utkáních – Manuál pro fotbalové kluby [online]. [19.11.2011 v 14:49] Dostupné z : <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

<http://www.csaf.cz/spravy.php?sprava=282> [cit. 21.3.2012 v 11:50]